

ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Nr. 14/15 (183/184)

1999. GODA JUĻS

CENA 20 SANTIMI

JAUNĀ KATEGORIJĀ

Rēzeknē, Latgolas Kultūras centra izdevniecībā, kuru vada vīns no «Zemtura» redaktorim Jāņam Eļksnis, naseņ visās ēdīs biroja vadeitōjs Aļberts Spōģis, beja īsaradīs arī izdevējs Ontons Rancāns. Pōrrunōjūt avīzes turpmōkū liktini, kas jūprūjom var baļsteitis vin uz atsevišķu cylvāku entuziasmu, tyka nūlamts mozlīt izmaiņēt jōs pīdareibu un ar 1. juli saukt par Pasauļa latgaļu nedeļas laikrokstu leidzšīnejō Latgolas nūvoda preses izdevuma vitā.

Tam ir vairōki īmesli. Pyrmkōrt, jūprūjom lela ir ērzeru latgališu uz ticeiba un atbolsts, daudzi nu jim pabolsta arī finansiali. Bez tam Latgolā jau na vīns vin izdavums, īskaitūt Daugavpilī iznōkūšū «Latgales Laiku», ceņšas īgyut nūvoda preses pōrstōva gūdu.

Ceram, ka, kļiustūt par pasauļa latgaļu izdavumu, «Zemturs» paliks vēļ īnteresantōks un daudzpusēgōks. Varbyut ka vairōk īsapatiks arī Latvijas latgalim.

Lai tod labi veicas!

INTA BAIBA

DAŽI VĒRDI PAR TĪSAS PRĪKŠSĀDĀTĒJU

Preiļu rajona tīsas prīkšsādātōjs Jōņs Svīkleņš dzimīs 1931. godā, tīsu sistēmā nu 1956. godā 23. jūņā. Sōce kai tīsu īzpiļdeitōjs, 1963. godā 16. septembrī tyka īvālātis par Preiļu tautas tīsas prīkšsādātōju un tīsnesī. Taitod šys jam ir 36. gods šamā Latgolas rajonā.

Poš laik tīsas litvedeibā ir lelōkas un mozōkas zōdzeibas, mežu nalykumeiga izcērsōna. Jys ir optīmists, cer uz lobō uzvaru, nataisneigi un nalykumeigi sprīdumi navar palikt spākā, tōdēļ jū nūvoda ļauds uzskota par gūdu veiru.

ONTONS RANCĀNS

A. PUŠKINA PĪMIŅAI

Maņ pasalaimejōs gon Nautrānu vydusskūlā, gon dorba laikā Ludzas rajona laikrokstā na reizi vin pabyut namērsteigō dzejnika, dumpinika, balagura pīmiņas vitōs tepat natōli nu rubeža — Svātājūs kolnūs, kuri nūsaukti par Puškina kolnim, Mihailovskā, Trigoriskā un pī tam laikā, kod Mihailovskā dzeivō-

ja legendarais tōs saiminīks S. Geiĉenko — daudzu grōmotu un rokstu perīodikā autors, slovonōs Puškina Lukomorjes popularizātōjs. Īklausētīs jymā un jō pavadeibā īzslōjt pa Mihailovskas tacepōm. S. Geiĉenko na reizi vin ar sovu leidzstrōdniku grupu zastōjōs ar lekcejom Ludzas kultūras nomā. Žāl,

Reigas svātō Jākuba katedrales draudze lydze Reigas dūmi snigt materialū atbolstu vargaņu prospekta restaurācijas pabeigšōnai. Pošvaļdeiba šū lyugumu apsvēre un nūlēme pīškērt 500 latūs lelu zīdōjumu nu rezerves fonda leidzeklim, lai bazneica varātu daleji segt izdavumus. Šō arhitektūras pīminekļa vargaņu prospekta atjaunōšōna uzskota pyrms divim godim, tū veic Reigas Ceļnīceibas koleđžas studenti.

Jākubpiļs luterāņu svātō Mikeļa draudzē visōjos dominikanu ordeņa tāvs Augustīns, Reigas svātō Jezupa katēdrālī, 1941. godā ar gimini izvasts uz Sibīriju un tī mirīs. 1993. godā jō mērsteigōs atlikas kūpā ar sivas Sofījas un mōsas Filomenas peišlim pōrvastas uz Leitovu un apbedeitas Onušku (Traku) pīļsātās bazneicas dōrzā.

7. martā pagōja 130 godi, kūpš Krōslōvā dzimīs Donots Malinauskis, īvārojams Leitovas sabīdrīskais darbinīks, Kolpōjis diplomatiskajā dīnastā Āhoslōvakijā un Igaunijā, 1941. godā ar gimini izvasts uz Sibīriju un tī mirīs. 1993. godā jō mērsteigōs atlikas kūpā ar sivas Sofījas un mōsas Filomenas peišlim pōrvastas uz Leitovu un apbedeitas Onušku (Traku) pīļsātās bazneicas dōrzā.

Lipōjā visōjos Pūlijas vēstnīceibas Latvijā pyrms sekretars Medards Maslovskis un vēstnīceibas

AĻBERTS BUDŽE, PRĀVESTS DRAUDŽU DZEIVE

tērdz nīceibas padūmnika biroja pōrstōvs Evana Vakovska. Vīsi apmeklēja svātō Jezupa katēdrālī, kur tykōs ar draudzes gōredznīkim. Trejs klūsterbrōji īsarodūšīs Lipōjā nu Pūlijas un pūlu bārīm mōca dzymtū volūdu un kulturu. Lipōjā poš laik dzeivoj ap 1500 pūļu.

Nu 1. apreļa leidz 1. decembrim Bolvu rajonā eistynoņas projekts «Dīvnomi un lyugšōnu vītas krucifiksī». Tō realizācijas gaitā teik organizātas ekspedicejas uz vysim 22 rajona dīvnōmīm un apmāram 200 krucifiksim, kuru laikā šī objekti teik fotografāti un apkūpōta informacija par jim. 10. septembrī Bolvu nūvoda muzejā atklōs izstōdi par šū pasōkumu kūpsakarā ar Eiropas kultūras montōjuma dīnom, kuras Latvijā šūgod nūtikīs 11. un 12. septembrī un veļteitas bazneicom kai nūzeimeigai Eiropas kultūras montōjuma daļai.

25. martā Neicgales dzeļzceļa stacejā nūtyka komunistiskō terora uperu pīmiņas sārū mīteņš, atklōja pogosta padūmes prīkšsādātōjs Pīters Stīkāns. Klōtasūsūs uzrunōja Daugavpīļs rajona padūmes īzpylddirektors Vitāļis Aizbalts, atzeimōja, ka pīmiņas plōksne pī dzeļzceļa stācijas

ākās vītejim īdzeivōtōjim vīnmār atgōdynōs par tīm, kuri cītūsī bez vīnas. Vītejos draudzes prāvests Āeslavs Mikštō nūturēja aizlyugumu un īsvētēja šū plōksni.

Pazeistamō Latgolas dzejneica Dzērktēņa, eistajā vōrdā Genovefa Upineice, kurai šūgod 16. martā aprīteja 90. myuža godskōrta, pyrms vairōkim godim beja īrūsnyōjuse īzpēitēt tūs komunistiskō terora uperu vōrdus, kuri pēc nūsaplakavōšōnas beja nūmasti pī bejušōs pogostmōjas, natōli nu Preiļu — Vīļōnu un Gaļānu — Lomu ceļu krysta. Uz šū aicynōjumu atsasauce skūla un īzpētēja vysu īzncynōtūs navaineigūs 13 cylvākus, kuri beja nu Gaļānu, Seļjukolna un Stabulnīku pogostīm. 27. martā te vītejis Vydsmuižas prāvests Jezups Pujats īsvētēja boltū krystu.

Uz vaicōjumu: «Voi jysuprōt var sōktīs trešais pasauļa kars ar nūtykumīm Kosovā un voi tys līcnyōj par pasauļa golu?» Jō Eksleņce arhīveisks metropolīts J. Pujats «Vakara Ziņām» (1999. goda 29. martā) atbīdēja: «Tys vys ir Dīva zīņā. Navaru pasaceit, voi šys ir trešais pasauļa kars un tōs beigas. Bet lobōk byutu, jō vys tyktu atrīsynōts mīra ceļā. Tagad nūteik navys vīnkōrša militara īsajaukšōnōs, bet īt bījā cylvāki, un tys nūteikti nav Dīva prōts. Bet, runojūt par pasauļa голу, Bībele soka, ka tō nazyna nīvīns, par engeli dabasūs, tikai Dīvs».

JŌNS EISĀGS-BROKS LOBA DĪNA!

Nūsyutu vēļ vīnu rakstēnu par tematu, kas mani urda jau vairōkus godus un līkas, ka cinejamō zynōtnīka Pītera Zeiles roksts šō godā 6. «Zemturī» «Vēļreiz par Latgolu un latgalismu», jō latgaļu ortografijas reformatorim nabyus kaidas nūvīrzes nu leidzvorōtom gora spējom, tod tys ir pamātōs (losīt 8. loppusē). P. Zeiles pateiktū apsaubeit nabyutu prōta dorbs.

Varakļōnu īzēļsme intelektuali, un na tikai varakļōnīši, jau pōrs godu turpynōj dorbu pī kulturvēsturīskas grōmotas īzdūšōnas. Teik vōkti materiali un vys vajadzēgais. Ari es asu īsaisaistejis. Regulari nūteik, saceišu, «razōšōnas apsprīdes», kōrtējō beja 26. jūni.

ALEKSANDRS BURMISTERS CĪNEJAMŌ REDAKCIJA!

Atsarīnūt LPI VII zynōmīskajā konferēncē Ludzā, uzsynōju par «Zemtura» eksīstēnci. Īskotam arī asu saļēmis vairōkus eksemplārus. Saturs mani īnteresējis, jō skar maņ tyvus Latgolas kulturvēstures vaicōjumus. Lai gon dzeivoju Reigā, mūnas dzymtas saknes ir Latgolā. Latgališu īzlīksnē gimīnē narunōju, lai arī vysu saprūtū, tikai napōrzynu raksteibu. «Zemturis» pasyuteju gon pyrmajam pusgodam, gon arī ūtrajam, bet, dīmžāl, nasajamu regulari. Laikam jau gryuteibas ar īzdūšōnu, tūmār ceru, ka nav galeigi pazudīs, pōrtraucīs īznōkšōnu.

Ludzas konferēncē īzdevēs A. Rancāns aicynōja nūlaseitūs referatus publicēt vysupyrms «Zemturī», jō krōjuma «Acta Latgalica» daži materiali vītas trykuma dēļ nateik īvītōti. Sūpavasari mani lydze žurnals «Vīdes Vēstīs» atļaut publicēt šū materialu par Ludzas dobas un arheologiskīm pīmineklīm, šō godā jūni arī publicēja. Taidā kōrtā tys pītams plašōkai Latvijas sabīdreibai (arī Ludzas). Gribātūs tū redzēt arī «Zemturī», kai skāņ latgaļu mēle un īzaver latgaļu ortografijā.

Pasateicūt par leļū uz ticeibu, «Zemturs» lobprōt īzpylda cinejamō laseitōja vēļēšōnūs.

kod pādējū reizi apmeklēju svātūs Puškina kolnus un Sorotes krostus, Mihailovsku tymā breidī cinejamais jōs sorgs S. Geiĉenko beja sasērdzis. Vīņ īzdevēs pabreīnōtīs par jō jaunū — tūlaik — aizaraušōnūs: patvaru vōkšōnu. Tūs vasals lārums beja salykts rīndōs S. Geiĉenko dzeivūkļeišā verandas plauktūs...

Vīnmār atcerūs saulainōs jūņa dīnas, kod vys civīlizātāis pasauļs pīmīņ genīalū Aleksandru Sergejeviču. 6. datumā nabeja īzdeveibas byut tī grandiozajūs svātūs, parostī jau pēc tīm. Jyņ tikpat saulains un korsts kai Latvijā ir arī Pleskovas apgobolā, un vīnmār šī braucinī palykuši gaišā atmiņā. Leidz Mihailovskai nu Latvijas rubežas cimata Golyšovas caur Opočku vin kaidis symts kilometru sanōk. Kōdreiz Kōrsovas vydusskūlas skūlōtōjs N. Nikulīns, aizrauteigs nūvoda vēstures pētnīks, beja ticīs uz pādōm faktam, ka lelais dzejniks, īspējams bejis spērīs kōju uz Latvijas zemes, lai gon par tū nīkaidūs rokstu olūtūs ziņā nav. Bet ir skaidrīs zynoms, ka jys visōjis pī drauga Puškina Ļamanūs, kas ir tikai četrū kilometru attōlumā nu Golyšovas. Attōlums pa kaidīm tūlaik zynōmīm celīm, kurs bejis 90 kilometru garumā, A. Puškīns pōrvārējis jōšus uz zyrģa. Taidas ziņas ir. Un voi obi draugi navarātu pōrvārēt tūs nīka četrus kilometrus un pōri Ludzas upei pa tyltu nūkōpt uz kaimīņvalsts zemes?

Šōs atmiņas saulainajā jūņa dīnā uzvādēja kaidis nu Puškina kolnu rajona avīzes «Puškīnskij Krai» («Puškina Nūvods») numerim, dareits ar 1989. goda 4. jūni. Tymā laikā tyka apgyuts fotosalykums, īznōce Preiļu rajona Rībeņu pogosta agrofīmas «Tureiba» avīze latvišu un krīvu volūdōs «Jaunais Ceļš», kuru gatavōju un redigeju. Un sasagadējōs tai, ka šū «Puškīnskij Krai» numerī, veļteitu A. Puškina dzimšōnas 190 godu atcerei, vīnlaiceigi ar «Jaunū Ceļu» salyka Daugavpīļs tipografijā Valkas ilā 1. Kamer lasejom kōrektūras, lobōjom, īpazynūs ar lāga veiru, šōs avīzes redaktoru A. Savyginu. Puškina kolnu izdavumam tūlaik beja jau 60. īzdūšōnas gods. Tikkū nu īspīdmašnyom beja īznōcis pyrms eksemplārs, šureiz žurnala formātā un uz 16 loppusem, redaktors uz titullopas uzraksteja: «Antonam Rancānam ar pīku un lobai atmiņai».

Par namērsteigū krīvu dzejnīku, kurs

daudz devis cytu tautu literaturas dōrgumu krōtuvēm, tymā skaitā arī myusim kai natōlajīm kaimīnim, tyka uzsynōts vydusskūlā krīvu volūdas un literaturas mōceibu stupdēs (skūlōtōja N. Frolova), šys sadubultōtais avīžu numers deve daudz jauna un ogroķ nazynoma. Lai palīds cinejamajam A. Savigina kungam!

Nu tō laika, kai mādz saceit, kai vīna dīna pagōjūši 10 godi, 6. jūni A. Puškīnam nūsvynāta 200. jubileja. Daudz kas mainējis. Vairs navar kai ogroķ sēstīs mašinā, voi sapulcynōt leļōku pulku īnteresentu un pasyuteit autobusu, kai nīkas nabyutu nūticīs īsarastīs pazeistamajōs vītōs, kū dzejnīks apdzīdōjis, pabyut pī slovonō ūzula, ap kuru zalta kēdē pīstīs staigōjis kačs, stōsteidams pōsokas un dzīdōdams dzīsmēņas, bet zortūs šypōjūsēs nāra un cyti pōsoku tāli. Voi aizbraukt uz Trigorisku, pasēdēt uz Onegina sūleņa... Rūbeži, vīzas... Bet tī, kuri vysmoz reizi bejuši uz Puškina zemes, apmeklējuši Svjatogorskas klūsterī, kur dzejnika kops, kur vīta ar jō mērsteigūs atliku nūvītōšōnu pēc naksneigō braucīņa cauri snīgīm...

Pōrlopojūt šū izdavumu, atmiņōs ataut varonais dzejnīku monuments natōli nu Svjatogorskas klūsterā, kur sōcas ceļš uz Mihailovsku, aukleites Arīnas nameņš, kur vīnmār nu prōta laseitas voi paklusam īzdzīdōtas Puškina rīndas par vātū, kura jūmtā gaudoj kai nūsavālōjis celīnīks voi mozs bārns, bet te syltumā, gaidūt sovu auklejamū, aukleites rūkōs aizvīn gausōk zīb odomodotas... A. Kernas aleja un laipeņas pōri Sorotei, kur vīņā krostā kai A. Puškina laikūs radzamas vēja dzērņovas un gūvu pulks. Un vēļ nu skūlas laikim īt leidza lobais dzejnika padūms; kū jys draudzinem nu Vulfū gimīnes Trigoriskā veļtejis 1825. godā:

«Jo reiz dzeive tevi vīļ,
Naskumstī un nasyrđīs!
Gryutsirdēibas dīnā pacītīs,
Prīcas dīna, tic, siļš.
Nōkūtņē jau dzeivoj sirds,
Tagadni tik ryugtums vēj:
Vys ir mīrklīs, paīt steidz,
Bet kas paīt,
tys ir mēils».

Attāla: jubilejas izdavuma 1. loppuse.

PĒC LASEITĪJA E. KARŪDZNĪKA VĒLĒŠONĒS

LATVIJA —
NŪVODU
VALSTS?BOLVU RAJONA PADŪMES
IZPILDDIREKTORS ANDRIS
KAZINOVSKIS INTERVIJĀ VIK-
TORAM AVOTIŅAM

Andris Kazinovskis kūpā ar dūmubīdriem no 1997. gada plynveidoj, argumentēj un aizstāv savu priekšstatu par administratīvi teritoriālu reformu Latvijā. Tū readejuse jō praktiskō pīredze un vēlēšonōs, lai vītējō vara Latvijā bytu iespējami plynvērteiga un reała.

— Jyus sokot, ka asūšō varas sistema padora naispējamu vīnmēreigu, izleidyntōu atteisteibu vysā vaļstī. Kai tod jyus vērtējat šū sistemu?

— Pošvaļdeibā strōdoju nu 1990. goda, rajona padūmē — nu 1994. Rodušis sacynōjumi — kas bejis lobs, kas slykts. Šei varas sistema, verūtīs najēdeibōs, kaidas nūteik vysapkōrt, dīzyn voi var myus apmīrīnōt. Sōcem pētēit, kaida ir varas struktura un pōrvaļde cytōs Eiropas vaļstīs.

Sacynōjumi. Dybynūt Latvijas vaļstī, myusu priksēči Satversmē (3.pants) vysai tōlredzeigi paredzēja Latvijai četrus nūvodus (Vidzemes, Kūrzemes, Zemgales, Latgolas) pōrstōvnicēibu storptauteskājōs attīcēibōs. Dīmžāl šei tōlredzeiba nasaestynōjōs. Varbut tū itēkmēja tōlaika demokrātijas nūslicē Eiropā, kas klīva par pamatu diktaturu dybynōšonai. Latvija nabeja izjāmums. Beja vairōki apstōkli, kas sekmēja diktaturu Latvijā. Ari proporcionalō vēlēšonū sistema.

Pēc kara Eiropa plynveidojōs, bet pī myusim demokrātikōs sistēmas atteisteiba beja ikonservāta. Jo vaļsts beja okupāta. Eiropa paspēja izīt vairōkas administratīvūs strukturu atteisteibas stadijas. Rezultātā administratīvō vara napōrpūtami tyka delegeita zamōkim līmījim.

Šudīņ, kod Latvijai ir saites ar Eiropu, kod tyva klīst Eiropas savīneiba, ir jōizvālas — kū dareit? Voi saglobōt tagadejū konservatīvū stōvūkli un leidy ar tū brezmēt virzeibu uz Eiropas struktūrom, voi tūmār jīm vār Eiropas pīredzi un veidōt decentralizātu kotrā līmīņi pīteikami patstōveigu un atbīldeigu pōrvaļdi, kas vaļstī padareitu par sabīdreibas, navys »plykas« varas veidōjumu.

— Varbut vaine nav sistemā, bet gluži vīnkōrši varas kvalitātē. Kai centrā, tai pošvaļdeibōs. Kas tod nūsoka atteisteibas navīnmēreibu un kū jyus likot sovas sistēmas pamatā?

— Par pamatu jōpījam, ka Latvijū veidoj četri apgoboli un Reiga. Šī

apgoboli byus styprī tod, jo tīm patīši tīks delegeitas, nūdāleitas nūdōdu funkcijas un radeita sova ījāmumu bāze. Devepdsamytūs godu sōkmā pījīmtais pošvaļdeibu lykums deve dīzgon lelas tīseibas, bet naparedzēja pīteikamus leidyekļus. Tōjōk — »reformu« gaitā atjēme vēl daļu leidyekļū, bet funkcijas palelynōja.

Vaļsts centralō vara, veidojūt budžetu, aizmērēt, ka saimniciskō dzeive rit pošvaļdeibōs. Rūdas disproporcija storp leidyekļū un funkciju samārū ministrijōs un pošvaļdeibōs.

Nōkamais faktors. Cylvāki strōdōj. Vyscaur Latvijā tī moksoj vīnāidus nūdūkļus. Vaļsts veidoj budžetu, aizajamas un ōrēmēs, parez investīcijas. Bet tī aizjāmumi, investīcijas teik dīvom trejom vītōm vaļstī — Reiga, Ventspīls, vēl kaida lelōka piļsāta.

— Voi tod daleit uz galvēnom?

— Pikreitu — navar daleit. Bet vīnu godu var investēt vīnā, cytu godu cytā vītā. Munā reiceibā ir informācija par kapitaliļgūdejumim faktiskōs cenōs latūs uz vīnu īdeivōtōjū 1997. godā. Reigā — 371,0, Vidzemē — 154,8, Latgolā — 91,5, Zemgalē — 134,0, Kūrzemē — 300,3, videji Latvijā — 232,4. Pasaverit, kaida atskīreiba.

Kai var nabyut bezdorba, kai var nabyut socialūs problemu, kai var nabēgt cylvāki prūjom nu šejīnes! Jo nateik īgūldeits nī infrastruktūrā, nī ražōšonas objektūs. Es saprostu, jo tys tai bytu vīnu godu. Bet tei aina atsakōrtōj kotru godu. Es tīšam cyta mehānīma naradzu, lai situāciju izleidyntōu. Jo sūlejūm vairs natycu. Ka nōks cyta partija un kū lobu izdareis. Jōdūmōj dziļōk. Tai kūpā ar ekonomikas doktoru Stanislavu Keiša kungu radejom sovas priksūlykumus.

— Taitod, kas bytu jōdora?

— Pymkōrt, Latvijas vaļstī veidōtu Zemgales zeme, Vidzemes zeme, Latgolas zeme, Kūrzemes zeme un Reigas breivpiļsāta. Ūtrkōrt, LR augstōkais lykumdevējs orgāns — Saeima. Treškōrt, Saeima sastōvātu nu 2 palatom: augšpalatas (Senats) un apakšpalatas (Dūme). Catūrtrkōrt, augšpalatā bytu 50 senatori. Kandidatus breivom, vīnleidyegom, atklōtom Senata vēlēšonom izvirzeitu tikai partijas. Pītkkōrt, apakšpalatā bytu ari uz 4 godim vālāti 50 deputāti, pa 10 nu kotras zemes. Sastkōrt, vaļsts prezidentu vālātu tauta vyspōrejōs vēlēšonōs uz 4 godim. Prezidents bytu izpyldvaras golva un sastōdeitu ministru kabinetu. Septeitkōrt — tīsa ir naatkareiga.

Centralajai varai jōpatur tikai pošas byutiskōkōs vaļsts funkcijas: nūdrušynōt lykumdušōnas procesu, veikt vaļsts pōrvaļdi, realizēt tīsu varu, nūdrušynōt vaļsts aizsardzeibu un pīlsōņu drūšeibu un tamleidyegi.

— Faktiski federalizācija...

— Faktiski federalizācija...

Nūbeigums 8. lpp.

»ZEMTURA«
CĪMĒNI

»Zemuri« pa vosoras saulgrīžim apcīmōja divi leli draugi nu Ludzas gimnāzijas laikim — žurnālists un rakstnieks Tadeušs Puisāns, kurs dzeivoj Toronto

Igoris Afanasjēvs:

— Ar Tadeušu teikamēs bīzi, lai ari obim jau pōri ostonim dasmytim godu. Beju pī jō Kanādā, divatā brauceim uz Ameriku, na reizi tykušis Latvijā. Šūreiz braucam ar mūnu auto nu Ludzas, pabejom Aglyunā, tod pī »Zemtura« un vēl Preiļūs apcīmōjam LLU absolventi, veterinarū ōrsti un akciju sabīdreibas »Preiļu sīrs« priksšādātōju Elitu Šnepsti.

Ludzas gimnāzijā ar Tadeušu sēdējom vīnā sūlā, tymā laikā aizāsōkusēs draudzeiba stypra vēl šudīņ.

Ļūtī labi pīmiņu tragiskū nūtykumu — Ludzas degšonu, jo myusim nu pareiztīcēigōs bazneicas uz lutertīcēigūs dīvnomu vajadzēja nest svātīlides. Lutertīcēigūs draudzes prāvests tūlaik beja mōceitōjs Viduleja un deve patvārumu gon šōm bīldem, gon cytim priksmatim. Tys beja 1938. goda 11. jūnī. Sōcēs ap kaidim puļkstīņ desmit un leidy pīcim vokorā vysy jau beja beidzīs. Teišī pīcus mūnā ocu priksā, liismu pōrjīmt, uz Ludzas piļskolna sabruka katōju bazneicas tūrni, kuri, kai ari bazneica, beja nu kūka. Vējs dagūšōs skaidas un cytu nese pōri Lelajam azaram uz Luzmuīžas pusi. Tod vīns tūrnīs lāni nūsasēde uz leju, ikrita līsmojūšajā ākā, tam pakal izšōvēs dyumu un dzērksteju kyuļs kai kaidā ugunōšonā. Leidzeiga aina atsakōrtōjōs, kod jau dzeivōju Reigā — pa virtues lūgu labi varēja redzēt Pītera un Pōvula bazneicas tūrni. Ap puļkstīņ 11 dīnā dagūšais tūrnis nūdrebēja un nūkrita.

Ludzas degšona atgōdynōja nūtykumus, kas attālōti aprokstūs par Nerona mēginōjumu nūdadzynōt Romu, pa-

Attālā: I. Afanasjēvs (pa kreisi) ar draugu T. Puisānu.

(Kanādā) un reidyiniks Igoris Afanasjēvs — Latvijas Lauksaimnicības universitātes Veterinārmēdicības fakultātes mōceibu spēks nasenā pagōtnē, tagad pensionārs, Dr. med. vet. habil. profesors emeritus, vaļsts emeritātais zynōtnīks, LLMZ akadēmijas lūceklis, kai ari »Zemtura« ōrzemū biroja vadeitōjs, dzejnīks, sabīdreibs darbinīks, žurnāla »Kara Invalids« redaktors Alberts Spōgīs.

sapricōtīs, cik skaisti izaver taida degšona. Tys palicis prōtā ari tōdēļ, ka beja īvārojama dīna — pādejas eksamens skūlā un teišī vēsturē. Jauņō dīvnoma ceļšonā daudz pyuļū īgūldejis pristers Olgeris Aleksāns — pī jō bīzi cīmōjamēs.

Muna dzymtō puse ir pī Viļānim — natōli nu Jaunrikovas, kaidu treju kilometru attōlumā atsarūn Stefanova. Pošlaik tī nav vairs nikō. Vysy aizaudzis ar mežim un kryumim. Syrkovā, kura beja sādža un kur dzeivōja vactīcēibnīki un latgališi, vucejūs pamatskūlā. Natōli te beja ari Livža, nu kurīnes nōk rakstnīks Jōņs Klīdžējs — vairōk uz Kantinīku pusi. Ludzā dzeivōja un par lynu brōkeri strōdēja tāva brōļs, Tōlavijas īlā. Muns tāvs nūmyra, ka maņ beja desmit godī, radinīki nūlēme syuteit pī šō onkuļa. Ludzā beidžu vysas skūlas, tikai par ludzōniti piļsātas papeirīs natyku iraksteits. Jymūs īvasts brōļs, kurs tī nav bejis un ir rēzeknīts. Taida ir liktiņa ironija.

Laīks pagōjis, pēc pōra mēnešim sagaideišū 81. dzimšonas godādīnu. Lauksaimnicības universitātē nu tīm aizvadeiti 53. Students byudams, Ludzā praksē nūstrōdōju napylnus divus godus. Fakultati beidžu 1943. godā, sajēmu nūreikōjumu dorbā uz Jelgovu par rajona veterinarū ōrstu. Gribēju uz Latgolū, bet nalaide. Un maņ pasalamējōs strōdēt pī docenta Mežaka, Jelgovas apriņka vetōristā. Te beja 1932. godā uzbyuvāta un vīneigō Latvijā tik loba veterinarō klīnīka, ļūtī moderna.

Pēc Jelgovas sabumbōšonas (dzeivōju kaidu desmit kilometru attōlumā, bumbas nažēleigi mete gon krīvi, gon vīcīši) isarodūs Reigā un maņ nūreikōja dorbā par Skrundas rajona veterinarū ōrstu un tai nūklīvu »Kūrzemes kotlā«. Dorba tī nikaida lelō nabeja, jo fronte atsarodōs sešu kilometru attōlumā, un pēc goda profesors Lejiņš, pyrmais Zynōtņu akadēmijas prezidents, aicynōja braukt vuceitīs uz Moskovu.

Tī beidžu dzeivīnīku mōksleigōs apsklāšonas kursūs un sajēmu instruktora tīseibas.

1945. goda 15. jūlī sōču dorbū tūlaik Latvijas Lauksaimnicības akadēmijā un pāņ septembrī aizgōju pensijā nu Latvijas Lauksaimnicības universitātes. Šymūs godūs fakultate sagatavōjuse vairōk par dīvim tyukstūšim veterinarōrstu, drusku vairōk zootehniku. Vysi, kas vucejūšis pēc kara, klausejūšis munas lekcijas, jo zootehnikas fakultate atdaleita ap 1952. godu. Latvijas breivvaļsts laikā gatavōja agonomus lūpkūpejus, krīvu laikā īvise atveišķū zootehniku fakultati.

Tadeušs Puisāns:

— Asu vēsturnīks, īgyuts doktora grāds. Dzymīs Ludzas apriņka Zvērģzdynes pogostā, beidzīs Zvērģzdynes seškla-seigū pamatskūlū, Ludzas vaļsts gimnāziju. Tod breivprōteigi īsastōjūs Latvijas armijā, kur īgyvu virsnīka dīnasta pakōpi. Kod dzimīni okupēja sveišī spēki, beju īsastōjis Latvijas universitātē studēt farmakologiju. Bet nikur tōli natyku, jo īsaucē legionā. Frontē beju dīvizejas štāba virsnīks, komandēju ari ostōtū rūtu. Tyku īvainōts, ar pādejū transportu izsyuteits uz Vōciju. Pēc izveslōšonōs atsagrīžu 15. divīzijas štābā un ar tū īzstaigōju Pomerabiju. Ar Januma kaujas grupu nūnōču Berlīnē. Te pasadevemēs gyustā. Nu tō atbreivōts nūklīvu Esergenas pōrvītōtūs persūnu nūmetnē.

Kai raktuvu strōdnīks izceļōju uz Kanādu. Sapeļneju nādu, īsastōju Maknāstera universitātē, studeju vēsturi, jo tei maņ beja vystyvōk sīrdei. Tūmār ar tū navārēju tōli tīkt.

Nūbeigums 3. lpp.

ZAIGA MATULE

RĒZEKNES AUGSTSKŪLA UN LATGOLA

6. turpynōjums

Nu Rēzeknes rajona jaunīšim, kas 1998. godā rudinī klōtīnē studeja Tehniskajā universitātē ūtrajā un vacōkūs kursūs (tys ir, bez uzjīmtajim 1998. godā) datorvadeibas, elektronikas un energetikas specialitātēs vucejōs 21%, datorzynyntū — 24%, byuvnicēibas — 7%, mašinzīneibu — 31%, ekonomikas — 17%, bet īpriksējā godā uzjīmtūs sadalejums pa šīm profilim beja attīcēigi 26, 21, 0, 32 un 21 procenti. Latvejas Lauksaimnicības universitātē 1995. godā īsastōjōs 20, 1996. godā — 20, 1997. godā — 8 jaunīši nu rajona. Pēc šām augstskūlā uzjīmtūs studentu skaity — 1,6 cylvākim, rēkinūt uz 100 potencialajīm reflektantīm, rajons šymā godā ījēme 5. vītu Latgolas un 25. — Latvijas lauku rajonu vydā. Pavyssam 1997./1998. mōceibu godā LLU vucejōs 49 studenti, tymā skaitā 5 magistranti, 23% studēja naklōtīnē. Lauksaimnicības produktu ražōšonas tehnoloģeju — lauksaimnicēibu, lūpkūpeibu, dōrkūpeibu — apgi-va 8 jaunīši nu 7 pogostim un Viļānim.

Nu 16 pogostim nīvīna cylvāka nabeja specialitāšu grupōs, kas nūdereigas golvonūkōrt lauku vidē, bet nu

Ūzulaines, Ūzulmuīžas, Rīkovas, Sīlmas un Sokolu pogostim LLU vyspōr nīvīns nastudeja.

Privatajōm augstskūlom, kai ari cytur nūdōdā, nav byutiskas nūzeimes augstōkōs īzgleiteibas potenciala veidōšonā — jīmōs 1996.—1997. godūs īsastōjōs tikai 1,74 nu studijas sōkušajīm un ir vysmōzōkais rōdeitōjs sešūs Latgolas rajonūs. Augstōkais — 3,3% — Daugavpīļs rajonā. Prikšrūka tyka atdūta storptauteskājā praktiskōs psihologias institūtam, kurā treju godu laikā īsastōjōs 7 cylvāki, Latvijas Banku akadēmijā 3, bet cytōs — pa vīnam.

Pādejōs tautskaites laikā 1989. godā Ludzas rajonā beja 47 cylvāki ar augstōkū izgleiteibu, rēkinūt uz 1000 īdeivōtōjīm vacumā nu 15 un vairōk godim, tys ir, tikpat, cik videji vysūs Latgolas lauku rajonūs, ījēme 4. vītu nūdōdā un 23. vysā vaļstī. Informācijā potencialūs īpoši atbolstāmūs regionu nūteikšonai rajona piļsātu un pogostu videjais rangs ir 391 un ūtrais augstōkais nūdōdā aiz Daugavpīļs. Tūmār puse nu Ludzas rajona pogostim ir šōs rīndas pādeja catūrtdaļā. 1997. godā migrācija uz Reigu beja plus 137 cylvāki, un plus 26 uz Daugavpīli. Tam

vysai dažaidi īmasli un nūlyuki, bet storp jīm dīzgon daudz cylvāku, kas šūs piļsātu dorbā tērgā īzarōdejušīs liki un moz varēs dūt ari Latgolas atteisteibai.

Ludzas rajona geografiskais stōvūklis ir pamats Rēzeknes itēkmei uz ekonomiskū un socialū atteisteibu, itēkme īzapaužas ari studiju vītas īzvēlē. Tūmār daudzi jaunīši dorbā īzvējas saskota tikai Reigā. Padzilnōtōs intervījōs Rēzeknes Augstskūlas Ekonomikas naklōtīnes nūdāja studenti nu Ludzas rajona īzteice šaubas par mozūs uzjāmumu atteisteibas īspējom, jo ražōšona sovam rajonam naatsamoksojūt mozōs tērga ītīlpeibas dēļ, lēlajōs piļsātōs jaunais seikražōtōjs navārūt konkurēt ar Latvijas un cytzeimu lelražōtōjīm un Ludza asūt par tōli, lai veidōtu elasteigu ražōšonas kooperāciju ar lelajīm uzjāmumim, kas jau atsarūn un nu jauna veidojōs golvonūkōrt Reigā un apkaimē. Sovokōrt, Reigas tērga priksrūceiba, saleidynt ar Rēzekni, asūt tei, ka daudz dažaidū uzjāmumu un īstōžu, tōpēc gondreiz kotrs jauns cylvāks ar augstōkū izgleiteibu varūt atrast zynōšonom un spējom pīmārōtu dorbū. Pēc studentu dūmom, dorbā meklējumus Reigā atvīglojūt tys, ka tī

par vīnu un tū pošū dorbū moksojūt vairōk nakai Rēzeknē vai Ludzā, tōpēc varūt atsajaut ari strōdēt vīnkōršoku dorbū zamōkā omotā.

Par orientāciju uz Reigu un Rēzekni var sprīst ari pēc migrācijas aktivitātes. 1997. godā tōks koeficients nu Ludzas rajona uz Rēzekni beja 2,1 un uz Reigu — 2,5 promiles.

Augstskūlōs videji 1995.—1997. godā uzjīmtūs jaunīšu skaity rajonā beja 3. vītā Latgolas lauku rajonu vydā, pēc augstskūlā uzjīmtūs skaity uz 10000 īdeivōtōjīm ir zamōkā vītā storp vysim Latvijas rajonim.

Pōrmaiņas augstskūlōs uzjīmtūs jaunīšu skaity sadalejumā pa apmōceibu veidim 1997. godā Ludzas rajonā beja leidyegas ar Reiļu rajonu, jaunūs studentu kūpskaita pīaugums, sasamozyntū klōtīnē uzjīmtūs skaitym ar apsteidyzūšūs tempūs pasalelyntū naklōtnīku skaitam. Te jaunūs studentu kūpskaits pīauga par 28 vai 14%, klōtīnē uzjīmtūs sasamozynojā par 14 vai 8%, bet naklōtīnē uzjīmtūs pīauga par 42 vai 2,3 reizes. Naklōtnīku īpotsvors studijas sōkušū Ludzas jaunīšu kūpskaitā pīauga nu 16% 1996. godā leidy 32% 1997. godā. Daudzi naklōtnīki ir vacōki par atbīlstūša kursa studentim klōtīnē. Daļai praseibu īgyut augstōkū izgleiteibu īzvērējuse dorbā vīta, cyti leidy tam nūnōkušī, patstōvei-

gi vērtējūt īspējas dorbā tērgā.

Studijas klōtīnē nu Ludzas rajona 1996. godā sōce 36,6 cylvāki, rēkinūt uz 100 potencialajīm reflektantīm, 1997. godā — ari 36,6 un šys rōdeitōjs tikai par 4,6 cylvākim pōrsnēdze videjū Latgolas lauku rajonūs. Nu studentu kūpskaita Latgolas augstskūlōs 1996. godā īsastōjōs 34,2%, nu klōtīnē uzjīmtajīm — 30%, Reigas augstskūlōs attīcēigi 59,9 un 65,9 procenti. Pēc sadalejuma pa mōceibu vītōm un apvīceibas formom beja tyvs Preiļu rajonam. 1997. godā jūs īpotsvors Latgolas augstskūlōs pīauga leidy 51,8% nu studejas sōkušajīm un leidy 46,8% klōtīnē uzjīmtūs, leidy ar tū Ludzas rajons sōce jau vairōk leidyntōtis Rēzeknes rajonam un atsašķīrōs ar augstōku naklōtnīku īpotsvoru.

1997. godā Rēzeknes Augstskūlas klōtīnē mōceibas sōce 3 reizes vairōk Ludzas rajona jaunīšu nakai Daugavpīļs Pedagogiskajā institūtā, un 4,5 reizes vairōk nakai Latvijas Universitātē. Rēzeknes rajonā šī rōdeitōji ir 5,7 un 5 reizes. RA klōtīnē studejūšū kūpskaits nu Ludzas 1997. godā beja 1,5 reizes lelōks nakai DPU.

Rēzeknes Augstskūlā Ludzas rajona jaunīši vysvairōk icīnējušī Ekonomikas fakultati.

Nūbeigums sekōs

Beja dykti jöpörsaskuloj. Dorbu daböju Kanadas federalös valdeibas meteorologiskajä dinastä, kur nüströdöju 25 godus.

Asu sarakstejis ostönas grömotas, vīnu nu tom anglu volüdä, kur iztyrözü leidz šam moz pēiteitü problemu, kai nu baltu ciļtem cauri septēnu symtu godu verdzeibai, pörkrivošonai, pörpūļöšonai un tai tölök atsateistejös latvišu tautu.

Prütams, ka tys ir jauns temats un navaru saceit, ka piļneigi apskateits. Ceru, ka varbyut kaidis cyts tū mēginöš iztyröt tölök.

Daudz asu rakstejis presē. Publikaciju tik daudz, ka nasadrüšinöjüs saskaiteit — vysüs žurnälüs, tymä skaitä ari Kanadas. Ari pēc aizišonas pensijä nu meteorologiskö dinasta turpynöju raksteit. Pošlaik strödöju pi rokstu kröjuma par tematu: kü okupacijas varas nüdarejušas latvišu tautai. Ceru, ka šei grömota iznöks šö goda beigös, tai asu golvonais redaktors.

Latvijas Zynötju akadēmija maļ piškeire güda doktora grädu. Nu Pasauļa Breivüs Latvišu apvīneibas Kulturas fonda sajēmu Krišjönä Barona premiju un cytas bolvas. Daudz asu strödöjis pi zynötnisküs seminaru Toronto organizēšonas, kur beju taidis kai štata lektors kaidus godus desmit. Picus godus ar pseidonimu Konstantins Ungurs vīnu reizi nedelä uzrunöjis latvišus, iztyröjüt Latgolas vēstures vaičovumus radio «Breivö Eiropa» latgaļu raidējumu redakcijä.

Ari pošlaik asu dižgon aktivs. Jau pīmynatös ostönas grömotas gon it, gon nä pi laseitöja kai jau tys parosts tagad, jo laseitöju skaits sasamozynöjis.

Dūmoju, ka sovä myužä kü navin tūmār asu izdarejis, kü navin nu sevis byušu atstöjis latvišu tautai.

Attälä: pi pīmineklä represätajim Preiļus. J. Stupulis foto.

Alberts Spögis:

— Jau vairökus godus iznök tai, ka juņa pirmajā pusē Reigä nūteik kara invalidu apvīneibas sēdes, kurös pīsadölās ari žurnala «Kara Invalids» izdevējs un redaktors. Tod atlik laiks apcēmöt rodus un draugus Latvijä, dälä Gregora Alberta gimīni. Leigü vokoru pēc tradīcijas küpä ar dzeivesbidri Mariju pavodom muna täva sätä Bratišküs. Vēļ kaida dina teik veļteita mozam izbraukumam pa Latgolu. Pārļ ceļš vede caur Aglyunu uz Dagdu — Ezernīkim — Rēzekni — Dricānim, kur atsarūn draugu un izdevēja Vladislava Löča Latgaļu rakstniceibas muzejs. Šūgod beja itvarta skaitö Kröslova ar Pläteru piļs, svätö Ludvīga bazneicas un cytu ivaröjamu vītu apmeklēšonu. Nökamgod vajadzätu pabraukt uz Olyuksnes pusi, uz kurīni pörsacäluse vīna bejušö minsterite... Muns styprinötāis vörs ir Pīters, tai ka beja jöpījam profesora Pītera Zeiles, rakstnika un dzejnika Andra Vējāna un cytu prikslykums küpä nüsvineit Latvijä Pīterus un Pövilus, tod atsagrīzt Minsterē pi sovīm ikdīnas pīnokumim.

Šūgod myusim ar Mariju leli svätiki — jai, kura ir bazneicas draudzes vadeitöja Vöcijä un lela sabidriskö dorba aktiviste septembrī pīsapylödös 75 dzeives godi, maļ pošam mēnesi vēļök — 9. oktobrī ari tikpat. Byus jöpulczynoj vysa gimīne. Cyti Latvijas rodi tik tölu ceļu naz voi varēs pīveikt, bet byus pulka draugu.

Pörsaradis möjös, tyuleļ sästüs pi «Kara Invalida» körtejö numera sagatavöšonas un izdüšonas, — pēc kaida mēneša jys jöizsytu abonätöjim. Asu sagatavöjis dzejülu izlasi latgaļu un latvišu volüdös «Boltös dümas», kura sastövēs nu izvylykumim nu četrim izdütīm örzemēs lirikas kröjumim,

T. Puisāns Preiļus

nu kurim divi vīnā un ütři divi — ütřä latvišu pamatvolüdä. Tai ka leidz Latvijai nüñöcis jüs irübežötüs skaits un na vysim bejušas pītamās šös grömotas, nagribu apbädynöt draugus un nüvodnikus vyspör. Vēļ tūp ari jaunöküs vörsmu kröjums, kuras topušas vēļök. Nūsaukumu šam kröjumam vēļ naasu izdümöjis, bet jys turpynös jau aizsöktüs dümu, vāröjumu un atziņu risynöjumus. Asu ivadejis sarunas ar Latgolas Kulturas centra izdevniceibu, kuru voda Jöns Elksnis, par jüs laišönu klajā.

Kai zynoms, šürudiņ Preiļus sanök Latgolas Pētniceibas instituta körtejö konferençe — darätu atbraukt, jo vin byus spēja, jo sovä laikā jau beju pi šö instituta šyupeļa, leidzdorböjüs jymā un maļ ir kü saceit.

Nüpītns nūtykums myusu gimīnē byus dälä baritona Raimonda un jö diplomätös pianistes Kristianes Dikeles közas šürudiņ. Nökamgod jī plānoj koncertu ar vöcu dzismem Reigä Vägnera zälē voi Konservatorijä. Raimonds dzid ari cytös volüdös, latgaliski, bet teiši ar vöcu dzismem izapeļnejis lelöku pikrisšonu. Kritika na reizi vin atzeimējuse jö pareizü dikciju, kas dzīsmas padora baidamökas. Ar sekmem uzastöjūsüs vairökas reizes Vöcejä, divas reizes Anglijä güdolgöts, Francijä — Tulüzä. Kotram koncertam sagatavoj ipošu programmu — romantisku, par varūttemom, dzeives un növes problemom...

Attälüs nu A. Spöga arhiva: oranžerijä un küpä ar catürtü mozdälu Albertu junioru.

HRONIKA

● 2. junī (1929) Ludzas apriņķa Zvērgzīdnes pogosta Kleperu sādžā dzimis grafiks Aleksandrs Čaupovs. Miris 1992. godā Reigā.

● 3. junī (1744) miris jezuitu ordeņa latgaliskös izceļsmes priesters, spējams, goreigüs rokstu tulkotöjs latgaļu volüdä Ontons Rutkovskis. Dzimis 1704. goda 28. apriļi.

● 5. junī (1919) Bolvüs dybynöts Latgolas partizanu pulks. Izformats 1922. goda 1. apriļi.

● 7. junī (1919) dybynöts Latvijas aviācijas pulks, kura komanders 1922.—1940. godüs beja jasmuizitis generals Jezups Baško.

● 7. junī (1889) ASV Vašingtonā miris dzejniks, publicists, grafiks, preses darbiniks Jöns Trüps (Jerums Osvejs) Kacarags, Jöns Smyldzāns). Dzimis 1924. goda 27. junī Rēzeknes apriņķa Sakstagola pogosta Dzeņagolä.

● 9. junī (1889) Daugavpīļs apriņķa Kolupes pogostā dzimis atbreivöšonas ceļu daleibniks, lauksaimniks, publicists, valstsveirs Sebastjans Pabērzs. Deporteits 1941. godä uz Sibireju, kur ari miris.

● 10. junī (1884) Rēzeknes apriņķa Sakstagola pogosta Dzeņagolä dzimis atmüdas laika darbiniks, jurists, rakstniks, tulkötöjs Ontons Laizāns. Miris 1954. godā Reigä.

● 10. junī (1914) Daugavpīļs apriņķa Leivönu pogosta Neicīniküs dzimis rakstniks, publicists, literatūras kritiks Viktors Mundurs (Skujā). Göjis būjä padümu legeri Solikamskā 1942. goda 23. majä.

● 10. junī (1944) Daugavpīli iznöcis rokstu kröjums latgaļu drukas aizliguma atceļšonas 40 gadu atcerei.

● 12. junī (1954) myruse jaunötnes audzynötöja, skülötöja, sabidriskā darbinieca Felicija Brice. Dzimume 1888. godä Rēzeknes apriņķa Bukmüižas draudzē.

● 12. junī (1959) Ludzas rajona Migliniku cīma Lyuzīniküs dzimume dzejieca, publiciste, tulkötöja, preses darbinieca Anna Rancāne.

● 13. junī (1954) Omskas apgobola Jarkovas cīmā dzimis Latvijas ministru prezidents Vilis Krištopāns. Jö tävs cēļis nu Ludzas apriņķa Medišovas, möte — Daugavpīļs apriņķa Aizkalnes pogosta.

● 16. junī (1934) dzimume aktrise Anta (eistajā vördä Antonija) Krümüņa.

● 16. junī (1904) Daugavpīļs apriņķa Leivönu pogosta Gosporüs dzimis agronoms, aktivs trimdas sabidriskais darbiniks, publicists Jöns Dimants (seniors). Miris 1990. goda 10. novembrī ASV Desmoinē.

● 17. junī (1939) Daugavpīli dzimume dekoratore, gleznötöja, grafike Vija Soģe-Erdmane.

● 18. junī (1899) Ludzas apriņķa Tilžas pogostā dzimis katöļu goreidzniks Jöns Gabrāns. Miris 1965. goda 16. novembrī.

● 20. junī (1889) Reigä miris tēļniks Ontons Kurpenieks. Dzimis 1911. goda 2. augustä Daugavpīļs apriņķa Izvaltas pogosta Markovas cīmā.

● 21. junī (1954) Vöcijä Minhenē miris grömotu izdevējs un tērgötöjs Ludvigs Mendriks. Dzimis 1887. goda 9. augustä Daugavpīļs apriņķa Kolupes pogosta.

● 21. junī (1984) Rēzeknē myruse barnu rakstieca Lidija Tiņanova. Dzimume 1902. goda 19. oktobrī tipat.

● 22. junī (1924) Rēzeknē dzimis bibliotekars, sabidrisks darbiniks Leons Paklons. Miris 1988. godä.

● 22. junī (1904) Ludzä dzimis tēļniks, pedagogs Leonids Tomašickis. Miris 1996. goda 26. febrali Reigä.

● 24. junī (1934) Ludzä atklöts pēc tēļnika L. Tomašicka moto veidötö Vysssvätökös Jaunovas Marijas — Möras zemes karalīnes statuja — pīmineklis naatkareigös Latvijas pastövöšonas 16 gadu jubilejai.

● 28. junī (1974) ASV Mičiganas štata Grandhevenē miris sabidrisks darbiniks, bibliofils, publicists Ontons Dzeņs. Dzimis 1890. goda 20. martä Daugavpīļs apriņķa Vörkovas pogostā. Sastödeja

Viktors TROJANOVSKIS

DIECĒZES JAUNIŠU DĪNAS

27.—30. junī šūgod Aglyunä puļcejös Rēzeknes Aglyunas diecēzes jaunī cylvāki, kurim jau 16 un vēļ nav 30 godi, šö saita moto beja «Bazneica, kur tu esi?». Tei beja atbiļde pävesta aicynöjumam nu 1997. goda 30. novembra — adventa pyrmös svätīnas. Ari veļteita Pasauļa jaunīšu diinom, kas nütiks 2000. godä Romä.

«Es asu veina küks, bet jys zori. Kas palik manī un es jymä, tys nas daudz augļu, jo bez manis jys nikö naspējat dareit» — saceits Jöņä Evangelijä (15, 5). Myusu kristišu pīnokums nest augļus, raksteja pasökuma ilyugums programma, šamös diñös daleisimēs sovä ticeibä, lyugsimēs un skateisimēs, kai varom atbiļdēt Jezus aicynöjumam. Myusim tryukst lapnuma par sovü ticeibu un bazneicu. Jezus soka: «Jyus asit zemes söļs. Jyus asit pasauļa gaisma. Piļsāta, kas calta kolnā, nav paslāpama. Taipat, idadzynöjis sveci, nivins nalik tū zam pyura, bet svečturī, lai tei dütu gaismu vysim, kas atsarūn möjä» (Mt. 5, 15).

Šys salidöjums aicynöja vēstēt vysam pasauļam, ka jaunī ir Jezus sekötöji un jö Bazneica, ka šöm diñom jökliust par aicynöjumu lyugtis gon jaunus, gon vacus un ipoši uz Aglyunas Dīvmötes aizstövēibu. Uz tū aicynöjis ari pävests sovä vēstējumä: «Viņai, Svätö Gora leigovai, es uztycu

XIII Pasauļa jaunīšu diinu sagatavöšonu un svineibas, kuras jys šūgod piredzēsit sovös vitejös bazneicös küpä ar jyusu draudzö gonim. Pi jös, Bazneicas Mötes, küpä ar jyusim es vērsüs ar sv. Ildefonso nu Toledo vördim:

«Es lyudzu, Tevi, es lyudzu Tevi, ak, svätö jaunova,

lai es varātu sajimt Jezu nu gora, nu kura Tu dzemdēji Viņu.

Lai muna dvēsele sajimtu Jezu, dorbojütis Goram,

nu kura Tova mīsa iģēme šü pošu Jezu.

Lai es meilötu Jezu tymä pošä Gorä, kurä tu jü piljudzi kai Kungu un kontemplēji kai Dälu«.

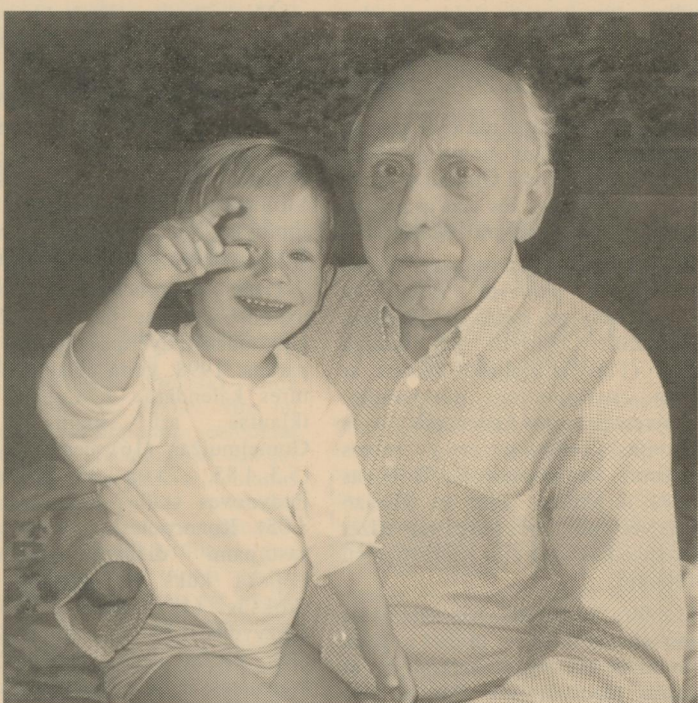
Jaunīšu diinu laikä bazilikä pēc isarasšonös un svätös Mises beja vakariņas un ipasazeišonös ar vīnaudzim. 28. juņš söcēs ar Laudes voi Studentu dzīsmi, katehēzi, dorbu grupös par Svätajim Rokstim. Tod beja Rūžukrūņs, rekreacija, nūsaslēdzēs ar vesperem, svätü Misi, tikšonüs ar cīmenim nu Reigas un Jelgovas un pulkstiņ dasmytüs vokorä beja leiddaleiba Krystaceļä. Svätüs Pītera un Pövlus svätiki turpynöja aizsöktüs dorbus leidd nūslägumam pulkstiņ pusdeveņus vokorä. Dīnas beidzēs 30. junī pēc reita svätös Mises un brükastim pulkstiņ ostoņus.

A. BUDŽE, PRÄVESTS DRAUDŽU DZEIVE

Cēsīs, apskateit turku kopus, beja isaradis Turcijas vēstniceibas Pulijä militarais atašejs Biala Jesila. Turcijas valdeibai asüt informaceja par vēļ četrom turku karaveiru apbedejumu vitom Latvijä, kas gon vēļ jöpörbaida. Tai kai Cēsīs ir vīneigö kopsāta, kur uzlykts pīmineklis, militarais atašejs izteice vēlmi karaveirus nu cytom kopuvītom pörapbedeit šeit.

29. junī — svätüs Pītera un Pövlus svätiküs — ticeigüs zidöjumi vysös Latvijas katöļu bazneicös tyka vökti Römas kürijas vajadzeibom.

9. un 10. jülī Daugavpīļs Dīvmötes bazneicä nūtyka Rēzeknes — Aglyunas krīvu grupas katehetu nūdarbeibas, bet nu 15. leidz 17. juņam Aglyunä — körtejöš katehetu nūdarbeibas, kurös lekcijas laseja örzemu vislektori. Nu 19. leidz 23. juļam Aglyunä beja diecēzes priesteru godskörtejöš rekolekcijas.

NORMUNDS DIMANTS VACTÄVAM

Augstöküs küku golütnes
Pöri laikim radzu es,
Pöri laikim nasu es
Uz myužu nu eļnes pīvörtes.
Gar ausim lüdes kai lapsines spindz.
Tös napajims tū, kas stöv uz klīnts.
Lai it pret mani koč malnais symts.
Šai pasaulē naizneiks muna gints.

»Apceļosim savu dzymtū zemi!« — šaidu aicynojumu Latvijas tautai pyrnskara godūs deve tūreizejais valsts prezidents Kārlis Ulmanis. Tō laika Sabidriskūs litu ministreja šym nūlyukam izdeve daudzus un dažaidus turisma materialus par vysim Latvijas nūvodim. Ludzas nūvods ir muna tāvu dzymtine un tō nūpītņokai ipazeišonai pīsavēršu tikai 1991. godā ar mērki uzraksteit ceļvedi. Trejs vosoras pēc kōrtas gondreiz tikai kōjom apceļoju vysus 24 rajona pogostus.

Apskotā vyspyrms mynāti 12 dobas piminekli, kuri registrāti kai valsts aizsorgojamī objekti, tod pōreji maņ zynomī un ar tīm saisteiti vēsturiskī nūtykumi, beidzūt arheologiskī objekti, vērtējūt pēc tūs dereiguma turismam.

DOBAS OBJEKTI

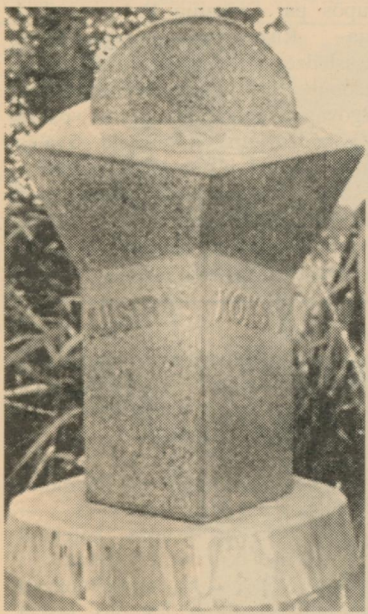
Ezerniku aizsorgojamō ainova ir plašokas dobas līgums, kas aptver treju rajonu styurus — Kaunatu (Rēzeknes), Andzeļus (Krōslovas) un Rundānus (Ludzas). Šō skaistō apvyda plateiba ir ap 20000 ha. Atmīņā palykuši kolnainō Bižazara krosti un divi uperakmini natōli nu tīm, kū piminēšu roksta ūtrajā daļā.

Istras paugurainē ap 1000 ha plateibā 1977. godā izveidōtais līgums tagad klivis par dobas parku. Uz dinvydim storp Dziļazaru un Šķaunes azaru viļņojas Deglōju azars. Botaniskais līgums pastōv Istras azara solōs (25) — te un turpmōk numers ikovōs atbylsta numeram kartē.

Ludzas rajona dinvydastrumu molā pasaceļ krōšnais Greblja kolns (Šķaunes oss). Doba šīs Pasīnes nūmali apveļtējuse ar sovdbabeigu un naaizmērstamu skaistumu. Garō un šaurō grāda vejas storp divim piļskolnim — Meikšānu (25) dinvydūs un nadaudz sapūsteitū Pakruļū (Kausa (24)) zīmēļus, kurus vinoj šaura strēle divu sūļu plotumā. Obas grādas nūgōzes ir ļūti stōvas. Rītumu pusē atsarūn Pyntu azars, bet austrumūs Šešku. Caur ratūs prižu audzem pasaver leliskas ainovas. Austrumūs tōlumā saskotams pat Osvijas azars Krīvijā — tikai trejs kilometrus nu kolna ir valsts rubežs. Šū vītu interesanti aprakstejis ivārojamais latvišu arheologs Ernests Brastiņš, kurs dīvdasmytūs godu sōkumā brauce ar zirgu pa tō laika šaurū ceļu nu vīna piļskolna uz ūtru. Dinvydu golā nūgōzes ir kaidus 30 metrus augstas, pi Pakruļū piļskolna jau ap 60 metru. Te Republikaniskais turistu klubs 1975. godā organizēja turistu saņemseibas.

Pyldas azara un apkōrtejs ainovas līgums atsarūn Ņukšu un Isnaudas pogostūs un tō kūpeigō plateiba ir 623 ha. Lai ipazeitu šū līgumu, vāļams izīt ceļu nu Ņukšim leidz Ludzas lelceļam. Te ir ari politiskō darbinika Anatolija Gorbunova dzymtōs mōjas, Ņukšu seņkopī, ceļš it šķārsam pōrroktam piļskolnam (10). Nu ceļa vitom pasaver Pyldas un Vyda azari. Lai jūs obus aplyukōtu tyvōk un vēļ ari Zurzu azaru, ceļu leidz Lelajam Ludzas azaram lobōk veikt pa yudinim.

Pyldas azara solas (20) speciali izdaleitas aizsardzeibai kai botaniskais līgums — vysōs pīcōs rakstureiga ipatneja flora. Līgums pastōv jau nu 1924. goda un aizjam

Rūbežeime tōlōkajā Latvijās austrumu punktā. Tēļņiks Vilis Tīņans

ALEKSANDRS BURMISTERS

VĒRTUMI LATVEJAS AUSTRUMŪS

AIZSORGOJAMĪ DOBAS UN ARHEOLOGEJAS OBJEKTI LUDZAS RAJONĀ

22,5 ha plateibu. Godu vēļōk par taidu kliva ari Zvērgzdines azara solas (10) — ari te vysōs pīcōs, kas aizjam tikai 2,5 ha, sastūpama ipatneja augu valsts.

Aizsorgojamī dobas objekti ir vairōki pūri — 112 ha lelais Guļbinkas (9), Klešniku (8) un Guļbu-Platpirovos (13) gar valsts rubežu Leidumniku pogostā. Kai jauni līgumi apstypirņōti Kugriņu pūrs un mežs (1), Kreiču pūrs (7).

Guļbinkas pūrs itvarts aizsorgojamōs objektu sarokstā kai jauns, kurā nūris pūra veidōšonōs procesā. Saleidzlynūt ar dīvdasmytim godim, radzams, ka izzuduši ari mozi pūrubeža pūri, bet Leidumniku pogostā izveidōti trejs leli. Nu 1977. goda tī jīmti valsts aizsardzeibā kai dzērvīņu līgumi.

Šī pūri saistōs ar latvišu legionaru tragiskū atsakōpšonōs ceļu 1944. godā pēc smogas sakōves Mozuļu kaujā, kuras atcerei pādeja laikā ikōrtōta atmīņas vīta — krysts Krivandā (+). Pulkvežleitnanta Aperāta grupas daļas atlikas majora Hāznera vadeibā trejōs kolonnōs gribēja šķārsōt pūru Leidumniku pogosta dinvydūs, taču puļceišonōs vītā Mērdzinē atlykuši legionari nūklivūši tikai caur Klešniku pūru, apeiūt Piteļa azara austrumu krostu.

Rundānu valna bedres (24) ir ipatnejs geomorfologisks objekts, kū bez pavodūņa mežā byus gryuši atrast (sauktas ari par Valna dūbem). Pēc Vides aizsardzeibas ministrijas gatavōtōs kartes radzams, ka Lauderu un Rundānu storpūbeža mežā ižeimātas divas teritorijas 2 un 0,5 ha plateibā. Tūs atsarūn ap 4 km uz zīmēļastrumim nu Rundānim un apmāram 800 metrus nu Rundānu — Lauderu ceļā. Natōli ari naizpēteitais Koņevas ezereņš (tautā saukts par Malnū). Rundānūs sklōtōjys Š. Hmelidze natōli nu sklūs parōdeja maņ Valna dūbem leidzeigu veidōjumu, kurs ari vēļ nav pēiteits.

Par zynōtniskīm pētejumim uzsynom nu 1972. goda »Dabas un vēstures kalendāra«. Sastopuši termokarsta veidōjumu (īgyvumi, kas rodušis lada laikmāta beigōs, kiustūt zam grypts aproktam ladam), zynōtniki par šō dobas objekta izceļsmi pi kūpeigō sacynōjuma tūmār nanūnce. Par šū unikālū dobas veidōjumu iinteresējōs ari Krīvijās zynōtniki un 70. godūs te īsarodōs dažaidu uzskotu zynōtniki, kotrs ar sovom dūmom par objekta izceļšonūs. Aizstōvūt kosmiskū izceļsmi, tyka sagatavōti materiali tūreizejōs PSRS Zynōtņu akademijas Meteoritu komisijai.

Rundānu Valna dūbes atsarūn mežā, tūmār tōs ir vērts apmeklēt. Jōcer, ka, 1998. goda 8. oktobrī piļimtū Turisma lykumu pyldūt, ari vitejō pošvaldeiba izvītōs nūrōdes, lai objekts byutu atrūdams.

Seimaņu dyžakmiņs (12) ir lelōkais Ludzas rajonā, atsarūn bejušō Opočkas trakta molā ap 500 metru nu Leidumniku ceļā. 1991. godā pōrgōjini atrodu tū zōlēs īaugušu.

Plisyunas (Dunduru) laukakmiņs (26) atsarūn Plisyunas azara dinvydu krostā, metrus 200 nu Dunduru mežsorga mōjom. Šys akmiņs

atrodu Plysūņa azara rītumu krostā uz dinvydim nu Čerņavsku seņkopim. Pēc Lancmaņa raksteitō ir ziņas par olūtīm ar sovaudu smoku Nirzas pogostā, Cyblas pogostā pi Barisim, Grigu pogostā pi Pykovas azara asūt olūts, kura yudini litojūt sīvitem naaugi moti.

Ceļā nu Raipoles uz Rundānim, dažus kilometrus nu tīm pi Adelinovas radzamas grupas (A) — atlikas nu ōrstniceibas īstōdes, kas

prīde un Pyldas Ņukšupē, bet egle Brodaižu kopūs. Īpatnejs divu kūku dziveivais calms registrāts Cirmas mežniceibas 377. kvartalā.

Pēc sarunas ar Ludzas sklūlanu noma vadeibu 1993. godā dobas pimineklū, ari dyžkūku apzynōšonā isasaistejūs daudzās sklūsas rajonā. Cyrmas jeb Kalnaču muižas parkā (3) atklōtas divas dyžlīpas un kai sovdbabeigs kūks — slovonō Ubogu prīde (3,10 m). Laikroksts »Ludzas Zeme« roksta, ka sklūlāni atklōjuši 22 dyžkūkus. Prūtams, daļa nu tīm jau beja zynoma.

ARHEOLOGIJAS PĪMINEKLI

dorbōjusēs pyrms Pymō pasaulā kara un kurā ōrsteja ar vitejō olūta yudini. Te braukuši pacienti pat nu tōlines. Slovonais ocu olūts byutu otkol jōatrūn.

Kai aizsorgojamī dobas objekti jōmiņ ari parki un atsevišķi dyžkūki, svešzemu un sovdbabeigi kūki. Nu 15 Ludzas rajonā inventarizātājam parkim septeni īgyvuši valsts nūzeimi — tī ir agrōkūs muižu stōdejumi. Nūzeimeigōki un turistim apskotami ir Malnovas, Saļņevas, Ruskulovas, Zvērgzdines, Cyblas, Rundānu un Konecpoles parki.

Padūmu varas godūs rajona dyžkūku apzynōšana beja atstōta nūvōrtā. Nu 1985. godā uzskaitētim Latvijas 1530 dyžkūkim Ludzas rajonā registrāti tikai trejs — divas dyžlīpas un prīde. Obas dyžlīpas aug Zaļmūižas parkā (3) Nautrānu pogostā, vīnu sauc par Jūrdža, ūtru — Miglinika līpu. Dyžprīde ir ar 3,8 metru apkōrtmāru mynāta Pureņu pogostā.

Rasnōkais ūzuls (21) — 5,30, aug Ozupīnes parkā Cyblas pogostā, ūtrs apzynōtais ūzuls (19) — 5,05, zaļoj Pureņu Zapōnūs Ludzas — Stolerovas lelceļā molā. Īpoši jōpīlyst, ka blokus Rēzeknes un Krōslovas rajonūs taidu kūku nav.

Treju vosoru pōrgōjīnūs asu uzgōjis vairōkus jaunus dyžkūkus, golvonūkōrt, dyžlīpas ogrōkūs muižu parkūs. 1998. goda »Dabas un vēstures kalendāra« J. Cepīša rokstā īklautas ari manis uzitōs Gomeļmuižas (16) četras dyžlīpas (5,3, 4,85, 4,75 un 4,35). Taidas ir ari Pudynovas sklūsas parkā (4,35 un 4,05). Konecpoles un Istras parkūs sastūpami dižūzulu kandidati. Lelisks kūks ir veikсна (6,10) Trokšūs (17). Skaisti ūši aug Mežvydūs II (5) un Cyrmas Križutu (18) parkā (4,50 un 4,45 m). Īvārojams ir ari Sleinovas kadikis (1,35) Ņukšūs (22).

Aizsorgojamūs sarokstā ir ari svešzemu kūki (introducāti). Cyblas sklūsas parkā ir Amuras korkūzuls, natōli nu tō Ludzas upes krostā atsarūn akmiņa veidōjums — tai saucamais kungu krāsļa. Konecpoles parkā sasaglobōjusēs vīna Sibīrijas lopegle, bet Styglovas parkā registrāta Karolinas līpa.

Ar valsts nūzeimi atzeimāti četri sovdbabeigi kūki — prīdes ar vējslōtom. Taida ir Nirzas horōcevas

Na vysi arheologiskī objekti šudin īteicami turisma maršrutūs. Tys golvonūkōrt atsatic uz seņkopim, videjūs laiku kopsātom un daleji uz piļskolnim, jo tī atsarūn gryuši piejamōs vītōs.

Apmeklejtū arheologejas objektus, ir svareigi zynōt par tūs īspējamū izceļšonūs, veiktājam izpētes dorbyim un uz tō pamata izdareitājam sacynōjumim.

Nazynūt rakstureigōkōs pazēimes, piļskolnu tai eisti nīmōz navar apzynōt. Na vysōs piļskolnim leidzeigōs augstōkōs vītōs bejis īreikōts seņču piļskolns. Plaša apvyda augstōkō vīta — Nūraugu kolns (163,8 m vērs jyras leimiņa) ar lobu apkōrtnes pōrradzameibu, pīmāram, nikod nav bejis seņvīta. Par taidu mauzskota ari Dērvanišku kolnu Mērdzines pogosta austrumūs.

Vīna nu piļskolnu pazēišonas pazēimem ir tai saucamais mītnes voi malnzemes kōrtas slōnis. Tys ir kulturat slōnis, kū dažaidūs dziļumūs atrūd zam pošreizejō vērszemes slōņa. Rakstureigās piļskolna rōdeitōjs ir ari tō vaļni voi jūs elementi. Nareti piļskolni atsarūn strautēņu, yudīņu un grovu krostūs, parosti par apkōrteju reljefu paaugstynōtōs vītōs.

Daudzi piļskolni cylvāka saimniciskōs darbeibas rezultātā zaudējuši savu rakstureigū formu, dažūs, pīmāram, Meikšānu piļskolnā (25) īreikōtas katōļu kopsātas. Napīdūdamu ļaunumu piļskolnim nūdarejuse tūs pilņeiga voi daleja nūrakšona. Pīmāram, lōbs grants īgyuts, nūrūkūt Rogu kara kopu piļskolnu (2), pagōjušajā godsymtā īreikōjtū Daugavpiļs — Pytalovas dzelžceļu. Šudin napīdūdami izaver Pakruļū (Kausa) piļskolns (24) — tō lelōkō daļa nūrokta Pasīnes — Polišēinas ceļā byuvei gar Krivejas rubežu. Pūsteišona turpynōjōs ari padūmu laikā — pīcdasmytājus godūs daleji nūrokts Goveiku piļskolns (Augstais kolns) (11). Napīdūdami reikōjōs guculi 1988. godā, kaida vitejō kolhoza mudyntī, daleji nūpūstēja Silenes piļskolnu (3).

VĒSTURISKA ATKŌPE PAR ZYNŌTNI

Latvijā piļskolnu pēiteišona sōcēs

Sākums 4. lpp.

ap pagājušā gadsimta vidu. Ludzas ordeņa piļskolus un blokus tam ūdu kolna seņkopas ap 1850. gadu pētejis īvārojams Latvijas vācu zynōtniks A. Bilenshteins. Pagōjūšō gōdsymta beigōs, kod Ludzas nūvods pīdarēja Vitebskas guberņai, apriņķa piļskolnu izpēti veice krīvu un boltkrīvu zynōtniki. Daudzi tō laika atrodumi nu ūdu kolna un Ņelupinku piļskolna skotami dažaidūs muzejūs, ari Pīterburgas Ermitažā (bronza), Moskovā un Viļņā.

Myusu gōdsymta sōkumā Ludzas nūvoda piļskolnus pētejis ari Latvejas vācu zynōtniks Leviss of Menārs — jō atrodumi gļobojas Reigas muzejūs. Plaša piļsvitu un cytu arheoloģiskūs objektu pēteišona nūtyka pēc Latvejas naatkareibas nūdybyņōšonas 1918. gōdā. Sevišķi nūpītina beja Latvejas Universitates profesora Baloža vadeitō ekspediceja 1925. gōdā, kas apsekōja Ludzas nūvoda 17 piļskolnus, 22 seņkopas un 20 kopulaukus. Kompleksūs pētejumu laikā īgyuta informaceja par myusu seņču dzeivi nu 7. leidz 11. gōdsymtam. Tūlaik profesors Balodis izvirzeja hipotezi par vairōkom nūcītynōtu piļskolnu linejom aizsardzeibai pret īnaidniku austrumūs.

Runojūt par šaidu piļskolnu izvītōjumu, vyspymrs mynoms piļskolns (8) pī Piteļu azara Leidumniku pogostā. Pēc Baloža dūmom, tys bejis myusu galejais austrumu sorgpostenis, kas atsarūn uz nalelas pussolas ar četrim valnim un pūrā caltu pāļu palikom, kas izvad nu pūrainas teritorijas. Lai tū sasnāgtu, jōzyna pareizō pieja. Šudiņ Pūra saleņu var sasnēgt (saskaņojūt ar rubežsardzi) aiz Leidumniku (Aizgāršas) apdzeivōtōs vītas paejūt 500 metrus rubeža vērzini, tod pa zvāru īmeitu taku var vīgli pikliut azaram un tod apmāram 300 metru īr leidz pussolai ar piļskolnu.

LUDZAS RAJONS

Uz austrumim nu Leļō Ludzas azara, gar Ludzas upi voi tōs tyvumā izvītōti Degteru un Kozlovas (Cyblas Kopukolns) piļskolni (4, 5) aiz tim Leļō Ludzas azara austrumu krostā īr lelais miļzis Ņelupinku piļskolns (Keišu k. (6)).

Nōkamō piļskolnu aizsardzeibas rinda sōcās ar Duboviku piļskolnu (22) Zaļesjes pogostā, ar Pakruļu un

Meikšānu piļskolnim (24, 25) Pāsines pogostā un tōļōk jau īr Krōslōvas rajona Poleščinas un Andžānu piļskolni.

Un vēl vīna piļskolnu jūsla. Tei sōcās ar Dyukšu (14) pī Nirzas azara, kam sekōj Pentjušu, Rudovas (16, 17) un Meļniku piļskolni, vēl tōļōk Kromaņu piļskolns Rēzeknes rajonā.

Pēc profesora Baloža dūmom, űei

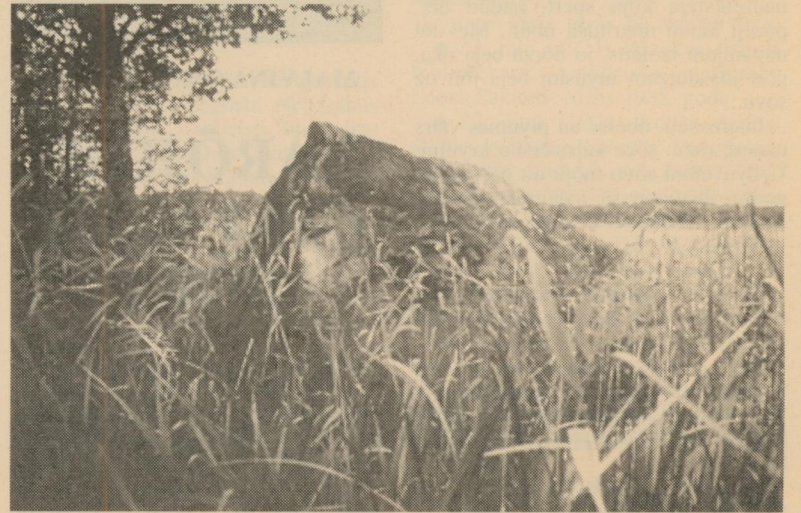
bejuse senejūs latgaļu pōrdūmōta nūcītynōjumu sistema pret īnaidnika ībrukumu.

Runojūt par turisma maršrutis īteicamim piļskolnim, vyspymrs jōnūvērtēj īspēja tim pikliut — daudzi atsarūn mežainā apvydā un voi nu jim pasaver plaša ainova uz apkōrtni. Turistim Ludzas rajonā var īteikt Ludzas ordeņa pili, ūdu kolna seņkopas, Ņelupinku piļskolnu, kai ari pīcdasmytajūs gōdūs pōrrōktū jūzdikas (7) piļskolnu. Īteicams apskateit atlikas nu Rogu Kara kopim (2) natōli nu Kōrsovas, Opinku piļskolnu (1) Nautrānūs, sapūsteitū Siliniku piļskolnu (3) Mērdzines pogostā un Katrīnas traktu (speciāli īreikōts ceļš, kod carīne īnspicēja te atsarodušūs karaspāku). Vēļ īteicami Meļniku un Vacslobodas bazneickolni (20, 21) ar jaukom azaru ainovom, bet vysīvārojāmōkais un vysskaistōkais Ludzas rajonā īr Pentjušu piļskolns (16) Rundānu pogostā. Tū uzskota ari par vīnu nu Latvijas skaistōkim piļskolnim. Tōm tyvumā asu pētejis senus akmiņus un kulta vītas. Nu varonō kolna pasaver skaistas ainovas gondreiz vūsūs

vīrzīpūs — gon uz Rudovas, gon Dyukšu piļskolnu (14). Jō vērsūtņē tai eisti varom izprast Ludzas nūvoda skaistū dobu. Te īr ari īsvēiteita krysta vīta, bet kolna nūgōzē sasagļobōjis vacs, pyrms kara nūvītōts krysts.

Ari senejūs īdzeivōtōju apmetnes īr arheoloģijas pīminekli. Te sevišķi īzdolama Leļō Ludzas azara pīkraste — tū apzynōja 50. gōdūs, kod izpēti vadeja arheoloģs R. Ņnore. Jau akmiņa laikmatā azara krostā bejušas Kaļbu, Ustjes, Kubulovas, Budjankas, Boltō roga, Yudru, Kreiču un jūzdikas apmetnes.

Senejūs uperu vītas leļōkū tisu saistōs ar īpatnejim akminim. Taidi īr Bondarevas Krystakmiņš uz Zvērgzdzines un Pušmucovas pogostu rubeža. Kod, pēc senas tradicejas īdzeivōtōji te nasuši zidōjums divim, mōceitōji par speiti ikoluši krystu. Kulta vīta īr ari Pōtorovas Valna akmiņš Isnaudas pogostā ar it kai ikoltu valna pādu. Vēļ zynomi īr Kazicu Bykakmiņš un «Ostryj kameņ» natōli nu Bižazara, Dongu akmiņš stop Rudovas un Pentjušu piļskolnim un Gļaudu pāda Pujatu azara krostā.

Laukumiņš miļzis Plisuna azara Dīvvydu krostā

GRŌMOTU PLAUKTAM

**PĪTERS ZEILE
ONTONA STANKEVIČA**

»ESPLANĀDE«

Ontons Stankevičs (dzimis 1928. gōdā Rēzeknē), vairōku prozas grōmotu («Laimes jumtj», «Lauma», «Baltais jātnieks», «Šuvējiņa», «No Braku kalna», «Zem Neretas debesīm», «Puikas nerad», u. c.) autors laidis klajā grōmotu, kurā ītylpynōti septeni stōsti «Minjonas dēls», «Pirmā intervija», «Teātra cilvēks» u. c. Ari jymūs vārojama jō rakstureiģō pieja materiala izklōstam — mīreiga, nasteidzeiga, dokumentalai manīrei pītyvynōts vēsteyjums ar dažkōrt nagaideitīm noveliskim pavērsinim («Mūsu kaimiņš», «Divi aplam līdzīgi sižeti», «Pirmā intervija»). Darbeiba nūteik gon Reigā, gon Latgolā. Įstrōdōts na mozums autobiografiska materiala. Plašōkais krōjuma dorbs «Esplanāde» — garstōsts, kurs aizjam gondreiz pusi nu grōmotas — izvārsts panoramiskis vēsteyjums par kara un pēckara laika jaunū paudzi. Centrā — Raivja Pētersona dzeivstōsts leidz ar jō vīnaudžu, muzykas ansambļa «Esplanāde» daleibniku raksturu un liktīnu atklōsmi. Talanteiga laikmata un dzeivē labi īpazeitu cylvāku, skaistu literarūs personāžu, dokumentacija. »Spridītis« 1998, 238 lpp.

VITOLDA VALEIŅA

»LATGALIEŠU LIRIKAS VĒSTURE«

Profesors Vitolds Valeinis (dzimis 1922. gōdā Ludzas apriņķi), grōmotu «Poētika», «Par dzeju», «Daiļdarba analīze», «Latviešu lirika XX gadsimta sākumā», «Latviešu lirikas vēsture» u. c. un daudzū rokstu autors ari pādeja laikā sovu zynōtniskū jaunradī nav atslōbnyōjis. Par tū licyņo vīna pēc ūtras iznōkušōs trejis grōmotas. Plašōkō un nūzeimeigōkō — «Latgaliešu lirikas vēsture», kurā pymū reizi dūts sistematizāts latgalīšu

dzejas izvērtejums, sōcūt nu folkloras leidz myusu dīnom. Materials izkōrtōts pīcōs nūdaļōs, kurōs analizāta latgaliskō lirika sovūs pyrmsōkumūs, rŭkrokstu literaturas laikūs, pymājā atmūdā, LR un Pymō pasaulja kara gōdūs, trimdā un myusdīnōs. Grōmotas kompoziciju veidoj ari priķšvōrds, īvodis un nūslāgums. Bez kotra pūsma raksturōjuma konkreti aplyukōti pōri par 50 autorim un jūs dorbi. Grōmotu sponsorējis Vilis Krištopāns. »Jumava«, R., 1998, 200 lpp.

VITOLDA VALEIŅA

»IEVADS LATVIEŠU LITERĀTŪRTEORI- JAS VĒSTURĒ«

Kai licyņoj grōmotas nūsaukums, jei golvonūkōrt dūmōta filoloģijas studentim un apskota latvišu literaturteorijas gaitu sōkūt nu 17. g. s. (J. Višmaņa »Nevācu Opics«) leidz myusu dīnom. Kod jōsoka, vīns nu golvonim latvišu literaturas teoretikum ir pats profesors. Tacū plašōka skatejuma lobā jōteic, ka plašais literaturas saroksts atspīgeļej lelū veikumu. Sarokstā vairōki dasmyti grōmotu, symti rokstu, tymā atrūdami gon Latvijā, gon trimdā topuši dorbi. Grōmotā apkūpōts pōrskots par latvišu literaturteorijas atteisteibu vēsturiskā, žanriskā un literaturas vērzīņu skatejumā. Izdūta ar Sorosa fonda Latvijā atbolstu. »Zvaigzne ABC«, R., 1999., 144 lpp.

VITOLDA VALEIŅA

»DAIĻDARBA ANALĪZE. METODISKS LĪDZEKLIS«

Itei grōmota izdūta seriājā »Skolotāja grāmata« un īr lobs atbolsts latvišu literaturas sklōtōjim. Autors aplyukoj dominejūšūs daiļdorba analizes principus dažaidūs vēstures pūsmūs

(estetiskā, mōksliniciskā, socioloģiskā piejā, tūs apvīnōjums utt.). Runojūt par myusdīnom, īpoša uzmanība pīvārsta daiļdorba strukturalajai, scientiskajai, antropoloģiskajai, psihoanalitiskajai, hermeneitiskajai, eksistencialajai u. c. piejom. Reizē V. Valeinis vērsas kai pret privatizāti vulgaru, vyspuseju, tai pret pōrgudri, akademiski sarežeitu analizi.

Grōmotas pamatstrukturu veidoj trejis golvonīs nūdaļas: dzejjūla analīze, stōsta analīze, lugas analīze. Zānriskō analīze īllustrāta ar konkretis dorbu detalizātu analizi (Raina »Kalnā kāpēji«, R. Blaumaņa »Salna pavasari«, G. Priedes »Smaržo sēnes« u. c.). Itōs analizes papyldynoj lugas analizes struktūrējums uzskotamā konspektā, kai ari literaturas saroksts. »Zvaigzne ABC«, 1999., 88 lpp.

PĪTERS JURCIŅŠ

PAR SOVU

»VYSS PĪSAPYLDA DABASŪS«

Jau īr pōri par desmit grōmotom. Vīna pusūtra gōdā gul izdevniceibā, aizakere tōs privatizācijas dēļ. Bet űei byus ap 200 loppūšu bizumā. Kaidi 35 latgaliskī dzejjūli, pōreji latvišu kūpvōlūdā, rodušis laikā nu 1998. gōda, tikai latgaliskī topuši ilgōkā laikā. Grōmota sauksis »Viss piepildās debesīs« — »Vyss pīsapylda dabasūs«, ka pasaceit myusu mēļē. Kod myužu esi staigōjis, vīnmār bejis daudz dažaidu sapynu, kū sasnēgt, ka pagyusi ļūti daudz. Bet kod tagad pasaver enciklopedijā — cik tū vēl daudz nazynōtu vōrdu! Tu jau myužu nūdzeivōjis un nazyni jūs nūzeimi. Taipat īr ar icerem un sapynom, ka daudz kū īsadūmoj, bet tys pīsapylda tikai dabasūs. Krōjums nav vērēits uz katōļu voi vyspōr ticeibas lītom, bet byus par tū, ka tūmār īr kaidi augstōki sōgi, kas nūvērtēj myusu myužu un cytu.

Izdūd nalela izdevniceiba natōli nu munas sātās, vairōk saisteita ar mōceibu grōmotom K. Valdemāra ilā, bet pajēme ari munu dorbu. Taidi īr muna pošreizejō situacija. Jūli nu tōs grōmotas byus apmāram pusstūndes raidejums radio.

PĪTERS GLEIZDĀNS, MŌKSLAS MAGISTRS

DIPLOMDORBU IZSTŌDE

Nu Latvijas Mōkslas akademijas Latgolas filiales Grafikas darbeicas pymō izlaiduma pošlaik RA izstōžu zālē atvārta diplomdorbu izstōde.

Informācijas olūti na vīnu vin gōdu zīpōjuši un sabīdreibas asociācijas veidōjuši par grafikas nūdaļas studentim. Kū byutisku jī veikuši apzynōtā studeju laikā? Apygytas interaktivas darbeibas metodes, vosoras breividinōs apceļōtas Rītumeiropas zemes, cereigi, nūpītni un dzili studāts plenērs, zeymāts Olyuksnē, Salacgreivā, Francijā, Ņveicē, Leitovā.

Leidza informacijai pīauguse apziņa,

kas panōkts, kas byutu vēl apgyustams. Daina Eglite sovu rodušūs dorbu izstōdes sareikoj Jākubpīli un Rēzeknē, Jolanta Jonikāne — portretu izstōdi Rēzeknes mōkslas koledžā un Rēzeknes Augstskulā, Ilona Golste, Evita Lizbovska pīsadola LMA LF Grafikas darbeicas studentu dorbu izstōdēs Latgolas Kulturvēstures muzejā, Preiļu vēstures un litišķōs mōkslas muzejā, E. Lizbovska un D. Eglītei uzskota roduša sadarbeiba ar

Latgolas Kulturas centra izdevniceibu, Jolantai Jonikānei — ar Rēzeknes rajona un piļskatās dzejniku rodušū apvīneibu.

Jaunōs grafikes, naatmatūt cereibas turpynōt izgļeiteibu magistraturā, uzsōc aktivas dorba gaitas: D. Eglite Jākubpīlis mōkslas skulā, E. Lizbovska SIA »Color«, J. Jonikāne — Rēzeknes centralō universalveikala informācijas un reklamas daļā.

J. Jonikānes, D. Eglītes un E. Lizbovskas grōmotu grafika aplīcynoj spējas studiju programmīs īgyutōs zynōšonas un prasmī literarū tālu vērst vizualōs

Ilona Golste. Plakats

Nūbeigums 6. lpp

TAGAD maņ ir laiks pōrdūmōt dzeivē radzātū un pīdzeivōtū. Ir kaida augstōka vara — Dīvs voi doba. Dzeivīnīki, kūki un vyss, kas ir ap myusim, grib, lai piejom ar mīlestību un tam doba dāsnī dola sovus augļus. Jo cylvāks tai nadora, to arī doba jam nikō nagrib dūt.

I
Kod atnōču dzeivōt uz Tukumu, veiram beja dzeivūkleits, lai arī mozeņš, privātā mōjā. Saimīnīki, divi veceiši (bārnu jim nabeja) vīnu telpu aizjēme poši, divas cytas izirēja. Jēme lūti moz, vėļok poši pīlykom vairōk. Saimīnīks ogrōk bejis skrēders, vaļsts dorbā natyka strōdōjis. Saimīneica arī. Kūpe mōju un dōržeņu. Vysi inōkumi vacumdinōs jim beja nu dōržeņa. Poši aiznest ražu uz tērgu nabeja spējeigi, mes paleidzējom, cik varējom. Pensiju jī nasajēme. Lyuk, ir mōja un grauzit pakšus.

Vyss, kas auga dōrzā, pasadeve labi — ōbuli, plyumes, kirši, cytas ūgas. Nasaverūt uz sovu nabadzeibu, vīnmār pīdōvōja it dōrzā un meilōtis, cik vajaga. Deve arī ivōrejūmam. Kod reitūs cēlēmēs, pi durovom jau stōvēja grūzeņš ar vysaidim auglim.

Veceiši nūmyra, mōju montōja rodi — saimīneicas mōsa. Niu dzeive pōrsaverēte pavysam cytaida. Myusim tyuleņ uzteice dzeivūkli. Bārni dōrzā nadreikstēja kōju spert, nadūt dīs' pacelt kaidu nūkritušu ōbuli. Mes tai navarējom izolētīs, jo dōrzā beja oka, pōri jōs dōrzam myusim beja jōit uz sovu...

Interesanti, ōbeles un plyumes vairs nanese ražu, sōce kaļst ērsku kryumi. Uzbyuvējom sovu mōju un pēc trejim godim atstōjom šū nalaipnū pajumti. Nazynu, kai ti dzeive veidōjis toļok —

II

Storp Strūžānim un Gaigalovu atsaroda muna veira dzymtōs mōjas ar lūti smuku nūsaukumu »Vėjplovas«. Stōvēja nālēlā uzkalneņ ar mozom nūgozeitem. Vēja pļovas patiši appyute vysi vēji. Pi mōjas auga divi symt-gadeigi ūši, kurus varēja saskateit jau nu tōlines.

Dzeivē asu redzēja cylvākus, kuri sovā lelumā ir mozi un arī ūtraidi — mozūs lelus. Kai vīnu nu jim varu minēt Lucija brōļa sivu Gertrūdi. Kod apprecējamēs ar Luciju un sōču braukt uz Vėjplovom, dzeivs vėl beja arī veira tāvs, vacs, strōdēt vairs nikō naspēja. Veira brōļš Jōņš naseņ beja miris 53 godu vacumā. Jōņa un Gertrudes vīneigais dāls Stasis dinēja sorkonajā armijā un vysu saimīneibu vadeja Gertrude. Vīna veice arī vysus — sivišu un veirišu — dorbus. Jei vėl nabeja pensionare, tai ka arī kolhozā vajadzēja strōdēt sovās nūteiktōs dorba dīnas. Gōja jei kai ryukeits nu agrā reita leidz vālam vokoram. Lūpeņu beja tik, cik atļōve tūlaik. Vysus dorbus dareja ar priku un mōjā vaļdeja pōrticeiba. Beja lobs augļu dōrzs, kurā sevišķi daudz dzaltonūs ūlu plyumu. Uz tērgu nikō navede, jo īsaroda kaidis rods voi draugs, nivīns natyka palaists tukšā. Vysim tyka gon plyumes, ōbuli, ūgas, gon kaidis sausais sirenš, kas maņ it sevišķi garšōja.

Atvalinōjuma laikā lobrōt brauču uz šejīni, paleidzēju, cik varēju. Maņ patyka tenis breiveiba. Nivīns nasaceņtēs kaidu speciali appuišōt kai cīmeņu, varėjī dareit kū un kai gribi. Est arī. Jo kū uzvōreju es, beja pričeiga, jo pošai gatavōt kū nabeja laika. Uzvōreja kartupeļus, padzere pīna, pikūžūt maizi, kuru cepe pošā.

Natryuka žōvāta spēka.

Izgleiteibas jai nabeja, beiguse kaidu vitejū skūlu, bet ōrkōrteigi lela dzeives pīredzes gudreiba. Ar jū vīnmār beja interesanti parunōt. Nikod naaprunōja cytus, kai tū mēdze dareit vīna ūtra, nikod nagōja pi kaiminim klačōtis. Pacīteigi kūpe Lucija tāvu, kurs beja smogi slyms — cite nu gangrenas. Vīnu kōju nūjēme, bet tys naglōbe.

Nu armijas pōrnōce dāls, iskatejōs kaimiņu meitinē. Mōtei dāla icarātō

MALVINA SPIČA

VĀRŌJUMI CYLVĀKŪS, DOBĀ

napatyka — laikam sirds nūjaute kū ļaunu. Tūmār dāls gribēja jū precēt un mōte nalidze. Kōzōs mōte pēški pazuda. Gōjom meklēt un aiz mōjas grōvmalē atrodom pageibušu.

Vėjplovōs cimōjis arī turpmōk, bet nasajyūtūs tik breivi. Gertrude jūprjōm veice vysus mōjas dorbus, vadakla jimūs pīsadalejis nalabrōt. Dāls, kai jau vīneigais, beja palutynōts, nabeja tik čakls. Mīļōja arī idzert. Ar mōtes paleidzeibu tureiba mōjōs tūmār naizseika, vairōjōs. Nūdeve pīnu, kaidu ruksi voi teleiti nūbarōja. Dāls nūpērka automašīnu, vadaklai patyka puceitis. Vysim pītyka. Auga vīneigō mozmeita, kuru vadakla mōtei naļōve pat paauklēt, lai kai jei tū vēlējōs.

Nu Gertrudes par vadaklu nadzērdēja nivīna slykta vōrda. Saceja — jo dālam loba, tod arī maņ loba. Pret vadaklu beja laipna un iciteiga, bet tei pret dālu taida nimoz nabeja meila un loba. Gertrude tū redzēja, bet jūs dzeivē nasamasejōs.

Cik lobrōt ogrōk te pavadeju sovus atvalinōjumus, to tagad, tū vysu radzādama, vairs tik labi nasajyūtūs. Dzeive turpynōjōs. Vadaklas attīceibas ar dālu klīva aizvīn saspeilātōkas. Jei pret vysim beja rūpa, dāls aizvīn vairōk pīsavēse glōzeitei. Kod mozmeita paauga, dorbā kolhozā sōce it arī vadakla, vėlōk klīva par brigaderi. Tys jai itīņ labi veicēs, prota izkomandēt veirišus. Bet arī idzert īsavuicejōs kai jau vysi kolhozā. Rodōs bryutgōni. Kai seņōk nalobrōt dareja mōjas dorbus, taipat vysu smogumu uz sovīm placim nese Gertrudeite.

Pinōce laiks, kod jei, smogūs dorbu salauzta, nūmyra 71 goda vacumā. Tūrudīņ es vėl tī padzeivōju, paleidzēju kūpt slymū. Vadakla nanōce klōt. Gertrudeite nūmyra pyrms pošīm Zīmassvātkim. Vėl jai dzeivai asūt tyka pōrdūta vīneigō gūteņa, bet jei tū namaneja. Gūteņa nacite vadaklu un nasalōve slaukt.

Bēru dinā beja lels soltums — pōri par minus 20 grādim. Tamā zīmā Latgolā izsola augļu kūki, arī ūlu plyumes, dzeivas palyka tikai dažas ōbeļneicas. Leidz pavasarim šamā mōjā tyka likvidātas arī aitas, palyka kaidis vīns ruksis.

Pēc pōrs godim vadakla aizgōja pi cyta veira. Mozmeita beja jau pīauguse un arī atstōja tāva sātu. Vuicejōs, strōdōja, apsprecējōs un te vairs naisagrize. Stasis palyka vīns tukšōs mōjōs. Daudzās mēbeles un montas, īdama prūm, pajēme bejušō sīva, lai gon lelokū tīsu beja igōdōtas par Gertrudes sapeļneitū naudu.

Stasis lūti pōrdzeivōja, bet nu mōjom prūm nagōja. Jū pracynōja dažaidom bryutem, bet vysas gribēja, lai it dzeivōt pi jom. Jys tikai atsaceja: nu sovīm ūšīm nasakēršu.

Tai vīns pats nūdzeivōja kaidus godus pīcus. Beigōs tūmār atsaroda sīvite, kura atnōce uz Vėjplovom un mōjōs otkon rodōs dzeiveiba. Pasarōdeja lūpi, sāta tyka remontāta. Izauga arī jaunās plyumes un ōbulneicas. Pīdzima dāls, pēc kura Stasis tai beja ilgōjis. Aug jaunō maīņa. Tyka pīpraseita sova tāvu zeme un Vėjplovas otkon dzeivōj.

III

Lūti leidzeiga raksturā un čaklumā beja muna mōseica Onckuļa Vera. Beja vīnūs godūs, jei dzeivōj vėl arī šudiņ — pāri nūsvīnēja 80 godus. Obas sapazyņōs un sasaudradzējōs, cimōjūtīs pi myusim.

Vērai vacumdinās beja laimeigōkas. Jei izaudzēja trejs kōrteigas meitas, divas aizgōja prūm nu dzymtō perekļa, bet vīna, vacokō, palyka jymā — Lōņa beja čakla, arī veirs jai gadejōs čakls un kōrteigs. Jim beja četri bārni, mōjas lobā kōrteibā, dzeivōja pōrtykuši.

IV

Kaidu gimini tepat Tukumā arī varu apzeimēt ar vōrdim: leli cylvāki sovā mozumā. Francis un Franciska, sauhta Fraņa, nōce nu Latgolas nabadzeigom gimīnem. Bārnu jim nabeja. Francis strōdōja spirta bruzī ar navysai lelu olgu, nu tīnes aizgōja pensijā ar 38 rublim mēnesī. Franciska sovu myužu nabeja strōdōjuse olgōtu dorbu un nasajēme arī nikō. Pādejūs godūs jai kai to beja izklapatōjuši 20 rubļus. Mytynōjōs vaļsts dzeivūkli, vīnā ustobā ar palelu virtuvī.

Francis beja ōrkōrteigi čakls un kōrteigs saimīnīks, prota vysaidūs dorbus, kas napīcišāmi saimēstebā. Nālēlāis gimīnes dōržeņš beja tai apkūpts, ka tī navarēja atrast nī nazōleitī. Taiņoš mōjas, kurā dzeivōja, pogolms beja teirs un spūdrs na tikai pošū durovu priškā, bet vysā apkōrtnē. Kaimīni jū lūti cinēja. Nikod nu jō nadzērdēja skorba vōrda.

Francis kōdreiz, vėl jauna byudama, pōrcituse smogu sirds slimeibu un, pasateicūt Francā ryupeigai kūpšōnai, atlobuse un nūdzeivōja pōri 80 godim. Vysu myužu Francis nabeja lōvis jai strōdēt kaidu smogu dorbu, arī pi mōjas tūs gryutōkus vīnmār ceņtēs padareit pats. Jī saceja: kūpā asom nūdzeivōjuši 60 godus un nī reizi naasom sasastreidējuši. Nu jim pīmaru vareja jimt kotra gimīne. Nu jim iz-

stōrōja labesteiba. Nikod naredzēja jūs saeigušus, nalaipnus un syudzūtīs, ka ir gryuši. Vīnmār beja laipni un smaldeigi. Kod kōdreiz klīva smogi ap sirdi, eimūt pa piļsātu vīnmār īsagrižu pi jim. Navajadzēja syudzēt sovās bādas, nī arī jī praseja par tōm, lai arī maneja nūspīstū mūnu gorastōvūkli. Parunōja par kū pavysam cytu. Pasēdēju pi jim un palyka lobok.

Lai nabeja bogōti, bet vīnmār atroda kaidu garšeigu kymūsu, kū uzlikt goldā kotram cīmeņam. Kaida bārna sistemātiku audzynōšonu jī nauzajēme, bet daudzim paleidzēja. Kaidu laiku arī myusu meitai Anitai. Jei meilōja kotru bārnu, mōceja jūs pareizi audzynōt, un kotrs, kas pi jim pabeja, arī jūs imeilōja. Tai Francite pyrms mēršonas Anitēņai nūvēleja šyumašīnu, saceidama: šyus un mani atcerēsīs.

Jo kaidis Francitei lyudze paleidzēt saimīnīckajūs dorbus, nikod naatteice.

Naudu par dorbu najēme. Lūti daudz paleidzēja myusu mōjas byuvniceibā. Nazynōjom, kai atleidzēt. Kaidreiz kaidu dōvonu voi produktus jubilejā pajēme. Bejom sūlejuši jim apryupi vacumdinōs, kod naspēs pošī tikt golā. Bet nanōce, saceidami: kamer varom pošī kustētīs, nu sovās sātās naīsim. Drusku baidejōs arī nu Lucija, jo, kod beja idzēris, dažreiz klīva skorbs.

Tai bez cytu paleidzeibas arī nūdzeivōja leidz beigom. Pymō apsigula Francite. Kūpe jōs mōsa, paleidzēju arī es dežūrēt pa naktim. Pagulēja uz gultas pōrs nedēļu un aizgōja myuzēibā. Franciteis palyka vīns. Jam pajumti pīdōvōjom myusmōjōs, bet nanōce. Nikō nasaceidams myusim, pa klusū beja aizgōjis uz Raudas pansionātu. Sprīdem, ka jī vīns bez ūtra naspēs dzeivōt — napagōja nī pūsgods, kod arī jys sekōja sovai Francitei...

(Turpmōk byus vėl)

DIPLOMDORBU IZSTŌDE

Sōkums 5. lpp.

m ō k s l a s
v ē r t e i b ō s, k a s
a t b y l s t L a t v i j a s
u n E i o p a s
k ū p e i g i m
s k a i s t ō k ō s g r ō
m o t a s k r i t e r i j i m,
t ū s k o m u n i k a t i
v i t a t e i
m a i n e i g a j ā, l ū t i
s a r e ž g e i t a j ā
p a s a u l ē — s o c i a
l a j ō s, n a c i o n a l a
j ō s, a k a d e m i s k a
j ō s s i t u a c i j e s.
D i p l o m a n t e s i z
p r ū t g r ō m o t a s
v y z u a l ō t ā l a
r o d ū š ū f u n k c i j u,
t e h n i k a s s n i g u
m u, a t b i j d e i b u
k o t r ā g r ō m o t a s
s t r u k t ū r e l e m e n
t ā. P r ū t r i s k ē t,
s m o l k j y u t e i g i a r
t o l e r a ņ c i a t s a
t i k t i s p r e t g r ō
m o t a s a u t o r u n
t ō s i z d e v ē j u,
k ū p d o r b a v ē r t e
i b u u n i n d i v i d a
b r e i v e i b u t e r g a
e k o n o m i k ā.

I. Golstes plakātu ciklā ir modernō civilizātō mōkslas izpratne, ekonomiskūs attīceibu (mōkslas praseibas un orientācija) izgleiteibas humanizāti procesi. Jei atteista datorgrafikas mōkslas tenpeces (kuras vėl jōapgyust pīļsātā registrātūs reklamas birojūs). Plakāta idejā ikodātāis (patērēšonas) reklamas princips atrisynōts — vyspyrms izdūmōts, analizāts, tod izpīļdeits attīceigā tehnoloģijā. Myusdinu mōkslas vērteibu apzynōšona, kotra iztēle interpretējama, tōpēc temas atspūgulojums naprosa īpošu skaidrojumu.

LMA LF grafikas darbeicas 1999.

Evita Lizbovska. Ilustracija

godā kvalifikācijas dorbu izstōde ir atskaites punkts sovā rodūšā sadarbībā, reiceibas attīceibās ar eislaiceigom tenpecem. Aplīcynoļ jaunūs grafiku profesionālū dūmōšonu, stabilū vērteibu kriterijūs mōkslas un dzeives kvalitātē, napīcišāmeibu izvirzētīs vērteibu pīpīļdeisōnā un uzturēšōnā.

Izstōdes poezijas breivō daudzveideiba spylgti izgaismoj primarū uzdevumu — ar tālōtōjas mōkslas leidzeklim izkūpt intelektu, aplīcynōt sovu pošapziņu, pīdōvōt jaunu mōkslas patīseibu literaturas un mōkslas mērķim.

Attālūs: cylvāki ilā; sovus ražōjumus pīdōvoj tautas daīlomota meistari.

A. MEŽMAĻA teksts un foto

Kotra mēneša ūtrajā svātīnā nālēlō mozpiļsēteņa Viļāni voi pleist nu cylvāku pōrpīļneibas, sevišķi syltājōs vosoras mēnešūs, kod te teik reikōti nu jau styprī slovonī godatērgi. Kod piļsātas mērs Juris Tučs, saįimdams īinteresātu personu pīkšlykumu taidus godatērgus reikōt piļsātas stadionā, kurs na vysai biži nūslūgōts, vėl dūmōja, voi kas sanōks snaudūšā Latgolas styureitī, daudzi jau pūsēs. Tērgi ir kotrā rajona centrā un na vysai apmaklāti. Bet ar Viļānim nūticīs breinums: jau pymajā dinā ap stadionā skreļceleņū gondreiz vysā garumā sasariņdōja pōrdūtgrībātōji. Padzēřūt nu daleibnīkim, ka godatērgs pīsauc arī na mozumu pērcēju nu molu molom, daleibnīku skaits vairōjōs. Jau tērdznīceibai tyka aizjimta daļa nu golvonōs Breiveibas īlas, kas blokus, bet pēc tam izapļētēs uz obim golim, »pajāmūt« arī krusttōjumus ar cytom, leidz izastīpēs gondreiz nu tylta pōr Maltu leidz piļsātas vaļdes un pogosta padūmes ākai.

Vairāk naki divdesmit gadus Jašas upes kreisajā krastā uz paugura stāvēja nu Šembelīm pūrvastā slovonu keramika, Latgolas pūdnieku patriarha un treju paaudžu skūlotāja Andreja Paulāna (Pūvilāna) darbneica ar pūdnieku ripu, traucēņu glazūras pulvera sabērzonai, dažim cytīm dorba pīdarumim. Šos palākos, laika zūba sagrauztos, zemei pīplokūšos mōjeņas viņā golā beja darinājumu apdādzynōšonas ceplis (vacmeistari vēl nabeja isavuicejušis dorbotīs ar elektriskajom krōsnem), bet tymā, kur jys vpyrpnōja un veidoja traucus, atsarodōš maizes capamō krōsns un plīta. Šos obas beja tikai taid butaforisks darinājums, jo nikai navarēja izmontōt paradzātājim mērkim.

Paukāntāvs, kai jū cineigi sauce laikabidri un kai tū taipot dora myusdinu keramikas lītiskuma un mōkslas atzinēji, sovu dzeivi (1896—1973), lai arī jau beja igyvis pasaulā slavi, nūdzeivōja pīticeigi. Mōkslas zynōtniks nalaikis Jōns Pujats, kuram pītyka drūsmes keramiku dorbus nu vīnkōršim praktiskim pīrkšmatim pasludnōt par mōkslas dorbum, kurs nūzari, nūsabeidūs un nūdūklim, padūmu godūs izvede dīnas gaismā, apbreinōšonas sauleitē. Vinu laiku jau lykōš, ka keramika modernajā razōšonā, kas darinōja napleistūšus pūds, traucus, svečturus un tamleidzeigi — aizgōjuse zudumā ar Paulāntāva nōvi. Bet, sajamuse ivārojama zynōtnika atbolstu, pamudynōjumu, tagad jau tykuse golvu reibynūšus augstumūs, savairōjuse tik daudz prasmeigu meistarū, ka divi dasmyti pūdnieku nu Pūvilānu saimes apauguši ar symtim sekōtōju un atdarinōtōju. Jau treju paaudžu garumā ir jō laikabidra un sābra Ontona Ušpeļa nu Dūbem keramiku plejade, pūdnieku gimines izaveidōjušos arī cytur. Žāļ, slovonajūs Sylajōņūs ar vacmeistara Polikarpa Čerņavskā aizīsonu nu Babru kaļneņa vairs nikō nav palicis. Moz pūdu meistarū ir arī ogrōk bogōtājā Ludzas rajonā, tūtīs jūs bogōts pulks Rēznes pusē.

J. Pujats beja arī storp tim pyrmim, kurs plašōkai sabidreibaī parōdeja Paulānu Andreja miļzeigōš dorba spējas (godā izdādzynōti 10—11 cepli un kotrā pa 600—700 pīrkšmatu), bet arī jō tālainū, atjauteigū un humora pylnū, reizem nasaudzeigū volūdu. Par sovu veikumu Andrejs Paulāns sacejis, ka, salikūt pūdu pi pūda, varātu nūsegt vysus 7 hektarus zemes, kas bejuse jō īpašumā. Vēlōk šū tālainū frāzi garōkā dzejōjumā apspēlēja dzejniks, mōkslinīks un pedagoģs Ontons Kūkojs.

Pēc divdesmit godim pi Jašas, kur nameņū beja uzstōdejuse tōlaika Raiņa kolhoza byuvbrigade Pītera Džeriņa vadeiba, jau šū tū nūsālītōjušūs nūmainūt ar jaunom detaļom, kura slīgsni tyka pōrkōpušū tykustūši muzeja apmāklātōju, lai skaidrōk isādūmōtu, kai tūp tys mōkslas breinumūs, kurā istyprinoj sveces, kai rūdas sviļpaunīks, kurā īpyuš bārnūs nūsāmīrinoj, lai kai gribis radōt, arī vacōks cylvāks, lai gytu naatkōrtōjamu baudējumū. Lai īlyktu zidus breineigā vāzē, īlitu pinu voi olu skaneigā krūzē... Tisa, meistarī vairs nadarinōja madaunīkus un vōraunīkus, jo taidī vairs nav vajadzēigi, tūtīs kotrs īsamanējōs izgatavōt dekoratīvus, pi sīnas karinojamus škeivus.

Pa šim godim laika zūbs beja sagrauzis jumtu, kurs draudeja ībrukt, sapyyva vairōki sīnu bolku vaiņuki. Vajadzēja dūmōt, kū te vēl var glōbt. Ceļtnīceibas koledžas restaurācijas nūdaļā īzpeēja situacijū un atzyna, ka lobōkais variants ir vysu uzcelt nu jauna. Projektu, styngri pīsatūrūt vēļ Andreja Paulāna deives laikā izdareitīm ūzmērejūm, atblytūšu ogrōkajam ceplam izstrōdōja arhitekts. Un šō goda 3. jūli, klōtasūt dasmytim cylvāku (Reigas lātgajū īnteligence atbrauce ar divim lelim autobusim) jaunais ceplis tyka »īsvēiteits« ar »Reigas olu« , daudzom runom, pyrmō cepla atvērsonu, kurā sovu dorbus apdādzynōja sešpadsmit pošlaik Latgolā aktivōki pūdnieki, jūs pulkā arī slovonō keramika Polikarpa Čerņavskā dāls Jezups Čerņavskis.

Svātiki sōcēs ar Raiņa Literatūras mōkslas vēstures muzeja direktora Ivāra Zukūļa uzrunu Jasmuižas izstōžu zālē, kur beja stendi par Paulāntāva dzeivi un darbeibu, gūda vītā nūlykti symts jō dorbi. Te runōja muzeja direktora vitneica Gaida Jablonskā, mōkslas zynōtneica Veronika Kučīnskā, mōkslinīks profesors Jezups Pīgōzņis un dzīdōja Vōrkovas pogosta sīvišu un bārnū etnografiškais ansamblis. Te izstōdeitas J. Pīgōzņa ainovas eļļā.

Tōļōk vysī pōgōja uz cytu āku, kurā

atsarūt Latgolas keramiku dorbu pastōveigō izstōde un nu ūtrō stōva augstumim uz apmāklātōjim vēļēigi nūsarauga izcyļō meistarā un pūdnieku audzynōtōja, īdvasmōtōja A. Paulāna, ar ola krūzi rūkā, fotoportrets.

Pa tū laiku pa naktī izdādzynōtō krōsns jau beja tik tōli atdzysuse, ka varēja vērt vāļā un raudzeit, kū ar pūdnieku dorbum izdarejuse leidzautore — guņš. Pēc atvērsonas īzarōdējōs, ka nav nīvīna sapleisuša pīrkšmata un tys asūt uz lobu izadūšonūs. Kod sev pateikāmōkūs dorbus beja atlasējuši muzejnīki, cytus krōsns kyurējis, pošlaik slovonōkais nūvoda keramīks

ONTONS RANCĀNS

PAULĀNTĀVA JAUNŌ PŌRNŌKŠONA

un jūs brōleibas vadeitōjs Pīters Ušpeļs palaide īmprovizātā izsūlē. Un gondreiz vysī pīdōvōti pūdi, krūzes, svečturi, bļūdas, sviļpaunīki atroda sovu saimīnikus. Pēc tam vysī tyka pacinōti ar Reigas olu, vōreitim zērnim un maizeitem. Beigu beigōs dzejniks Pīters Jurciņš tyka īzprovocēts nūsastōt pi sovas, pyrms godim divdesmit stōdeitōs līpas un nūdūdēt »Vōlyudzeiti« . Prūtams, paleidzēja arī cyti, tymā skaitā veiru kōra »Tāvzeme« daleibnīki, kuru grupas oficīalais dzīdōjums izskanēja keramikas izstōžu zālē un tamā pošā vītā, kur runōja dzejniks Andris Vējāns, kur laseja specialī šym gadejumam dīnu īpīrkš sacarātu dzejuli. Svīneigājā daļā pi cepla uzkaļneņā aiz Jašas, pēc atklōšonas leņtes pōgrīsšonas, turpynōja runōt pasōkuma vadeitōjs J. Zukulis. Jys deve vōrdū rajona padūmes īzpyļddirektorei Aīnai Pastorei. 5. 6. un 7. Saeīmu deputatei Antai Rugātei un nūslāgumā arī vītejam dzejīnikam Jōņam Gurgōnam.

Tei beja skaista un sirsneiga vosoras dīna Jasmuižā, kod otkon tykōš nūvoda kulturas dryvas kūpēju zīds, tū beja na vīn keramikas, bet arī vysu klōtasūšūs svātiki.

Par gūdu šym nūtykumam muzejs īzdevis brošūru, kurā daudz vēsturīku un jaunōs darbneicas ceļtnīceibas malnboltu un krōsainu fotoattālu, mōkslas zynōtnika nalaikā Jōņa Pujāta roksta par A. Paulānu īzvylkums, kai arī A. Vējāna, J. Pīgōzņa, V. Kučīnskas, G. Jablonskas atmiņas par jū, pyrmū cepla uzstōdeīsonu pi Jašas.

NU RUNOM CEPLA ATVĒRŠONAS DĪNĀ

IVARS ZUKULIS:
— Pēc garōs Jōņu dīnas un Pīterdīnu tūres asom jysus pulcynōjuši uz lelim svātīkim par gūdu lelai latvišu kulturas sovdabeibaī keramīkam Andrejam Paulānam. Lai meistarām nav šamōs dīnōs kaida jubileja, bet, dūmoju, jam par gūdu asom veikuši lelu dorbu — atjaunōjuši jō darbneicu. Dūmoju, ka tei ir pyrmō šaida vēsturīka byuve myusu tagadejā kulturas vēsturē. Vairōk kai trejs godus šei problema beja nūpītina un daudz svārta, bet tikai pārņ, 17. jūli, nūdybynūt Jasmuižas sabīdrīkū organizacijū — Jasmuižas fondu, cīši vīnōjamēs un pošī sev apsūlejom, arī sabīdreibaī, ka ceļšim jaunū darbneicu. Šys breidīs ir klōt.

GAIDA JABLONSKA:
— Patišam ir breinumains mirklis: te, gūdynūt Andreju Paulānu un reizē arī Latgolas tautas mōkslu, šamā izstōžu zālē, kur ir Jezupa Pīgōzņa gleznas, īzveidōta arī Andreja Paulāna dorbu zeīmeiga izstōde. Ši dorbi, kas īzvitōti kai oltorā, ir nu muzeja fondim, un vitrinas, kurōs ir materiāli nu muzeja fondim par pošū A. Paulānu. Materiāli nu muzeja krōjuma, kū globojam kai Jōņa Pujāta arhīvu. J. Pujātam Latvījas kultūras vēsturē ir ōrkōrteigi lela nūzeīme.

Andreja Paulāna dzeives ceļš aizsōce 1896. godā Latgolā zemē natōli nu Feimanim, pi Krāces Šembelīs un ti

arī pagōja vysj jō rodūšais myužs. Jō tāvs arī beja keramīks, dzymtā vairōk nakai 20 keramiku.

A. Paulānam nav rūtaļlītu myusu parostajā īzpratnē, tōš jam ir mōls, nu kura tūp bļūdeņa, kas ūzmundrīno mōtes, lai varātu labi aust, kod tek dzīdōtas tautas dzīsmes, stōsteitas pōsokas. Un šos pyrmōs bērneības atmiņas ir myužēigas.

Nadaudzajūs fotoattālus radzams, kaidš beja Andrejs Paulāns, jō mōja, strēļnīka gaitas Pyrmajā pasaulā karā, kod zaudēja vīnas acs gaismu. Tod sekōja zemnīka gaitas. Bet jam šupelī beja īlykts mōls un jys strōdōja.

sviļpaunīkus. Veidōja kai zirdzeņus. Tī ir daudzgolvaini un teiksmaini, kai nōkuši nu pōsokas. Tai kai myusu pyrmī izcyļī keramīki beja nōkuši nu tautas dzīlem, jī juta un saprota pōsoku pasauli. Tōpēc šos formas ir jūti bogōtas un reizē arī cīļvēcīski meilas, naparostas plastiskā ziņā. Jō vāzes un krūzes jūti bīži rūtōj mozi sīzetenī, kas ir eīsti tēlnīceības šedevri, kurs apbreinōja lelais tēlnīks Teodors Zajakalns. Šos plastiskōs steīgas īpaši skaņ A. Paulāna daiļradē. Jam rakstureīgs arī jūti atbreivōts roksts, kod ar vīnkōršom līnijom, jūti breivi vīlyktom, rūtōj sovu dorbus arī ar kaidu orna-

Vylcāns tyka apbolvōti ar zalta medaļom un diplomim. Vēlōk augstā atzīneiba jam tyka vēļteita arī Latvejā. Šei atzīneiba līcynoj, ka dzeives laikā meistarš tyka jūti augstu nūvēriteits, sprostos un atzeīts. Taipat arī myuža ūtrajā pusē, kod jis tyka ūzjīmts Mōkslinīku savīneibā un pīškeire jam Nūpalnim bogōtō mōkslinīka gūda nūsakūmu. Tys vysj līcynoj, cik jūti ceināts un īzprostš, nūvēriteits meistarā talants.

Mes, vysa sabīdreiba, asom pīceīgi, ka Paulāntāva ceplis atgyust ūtrū elpu, ūtrū dzeivi un tū strōdōš jaunū cylvāki, otkon radeīš kū jaunū un skaistu, bet naaizmēršs arī tū tradīceju pavedīni, kuru radējuši un veidōjuši vacmeistari.

Andreja Paulāna dzymtajā pusē Šembelīs šūbreid aug daudzgadeīgais ōbuleņš...

Divdasmytājūs godūs pošam beja jōapzynōš, par kū byut. Kaidš byus tōļōkais dzeives līktyņš, kaidūs dorbus veidōš — vāzes, krūzes voi sviļpaunīkus.

Trejsdasmyti jam beja brīduma godi un tī beja arī jō slavas godi — kod dorbi, Latgolas cylvāka darinājumi, nūnōce Parīzē Vyspasaļa izstōdē un īgyva zalta medaļū. Tī beja Helsīkūs, Berlīnē, Londonā. Četrudasmytūs godūs ir otkon kars, rodūšō jō darbeiba plīkust. Pīklusums ir arī kolhoza laikūs un jōstrōdōj tymā. Bet jys strōdōj arī pūdneībā, un leīdz pādejai dīnai. Te izstōdeitī symts dorbi ir nu jō myuža pādejīm godim.

A. Paulāna daiļradē breīniškeīgi un naatdorīnomi ir sviļpaunīki. Breīniškeīgi un naatdorīnojami ar krōsu tūnim, tūs gammom, veidōjumu formom. Tī taidī ir vīneigi jam, nasa- jauski nī ar kaidīm cytim.

Tautas mōkslai Latgolā beja un arī ir dzīļas saknes, tei nikod natīks aizmērsta. Nupat nu tipografiņas avtavs nalaels atmiņu buklets, grībātūs jū nūsaukt par A. Paulāna pīmiņas vēlti — »Kur Paulāna zyrgi zvīds«.

VERONIKA KUČINSKA:

— Pyrmō sajjuta, dūmojūt par Andreju Paulānu, ir: kurs gon napazeīst jō breīniškeīgū mōkslu. Un vēļ dūmoju: cik laimeīgam jōir cylvākam, kura īpašumā ir kaidš jō dorbs. Cik tys ir breīniškeīgs mōkslas un cylvāka pērsoneības radeīts breīnumūs.

Andrejs Paulāns īsōce kai vysas Latgolas pūdnieki, kai jō tāvs, drūši vīn arī vacāvs, gatavōjūt, veidōjūt, īzvyrpojūt saimīnceības traucus. Bet, kai zynom, jam ar tū napītyka, jys meklēja cytaīdūs ceļus dzeivē un, byudams apveļteīts ar talantu nu dobās, arī ar lelu dorba mīlesteību, atroda. Nu tō, kas beja jō rūkōs un pīredzē, sōce radeit kū jaunū, ar mōkslas elpu apdvastu. Tī jau beja mōkslas keramikas pīrkšmatī — vāzes, krūzes — ola un pīna, sīnas škeīvi un vysj vainagōjōš ar skaīstajīm daudzžuburu svečturim. Jō vāzes, kū redzīt, ir nalela īzmāra un, līkas, jūti pīmārōtas zemnīku dzeives telpai, ustobas īnterjeram. Beja arī vēlēšonōs radeit kū īpatneju. A. Paulāns kai jō laikabidri un tyvi draugi — Polikarps Vylcāns, Ušpeļu tāvs un daudzi cyti, sōce ar tū, ka vysu veidōja pošī: gatavōja mōlus un vāpi, kai sauce Latgolā glazūru, samola dzērnovōs un īzdarēja tai, lai tys, kū lyka ceplī, kū rūtōja, nu sōkuma leīdz golam byutu eīsts, teīši šō keramīka talanta apzeīmūgōts. Nabeja daudz tūs metala oksīdu, kurs varēja īzmontōt, bet arī nu mozuma prota panōkt daudz, ar jūti smolkom nīansēm. Jī teīšam eīstynōja J. Raiņa teicīni »Ugunī un naktī« : ka nu šaureības jōiteki pi pīļneības. Tū Latgolas keramīki prota.

Jō apskotom A. Paulāna radeitūs svečturus, radzom vairōkus typos, kū pats īzveidōja. Tīm ir sīrdsveīda forma, ī kai nu sīrds žuburī īzstoroj gaismu. Tod ir Austras kūkam rakstureīgs siluets, voi kaidam cytam rokstam radnīceīgas formas. Vēlōk dorbum atsateīstejōš kas īpatnejkōš.

Te jau pīmīnēja jō breīniškeīgūs

mentu. Bez tam jys ir breīniškeīgs gleznōtōjs ar vāpem. Jam ir taidas krūzes, kur radzams, ka tōš apgleznōjis eīsts meistarš, īzcyļš meistarš. Vysī šī talanti, īpoši plastika, gleznīcīski plastīkō līnijā A. Paulāna dorbu mōkslā skaņ apbreīnojami skaīsti.

Pasaļa slavu Andrejs Paulāns īkarōja 1937. godā Parīzē, jys un Polikarps

ANDRIS VĒJĀNS

MEISTARAM

ANDREJA PAULĀNA CEPLA ATVĒRŠONAS SVĀTKŪS JŌSMUIŽĀ

Meici mani, meistar, tu esi kai tāvs un Dīvs, lai nabyutu es calma rasnuļš, nī smīļdžeņas kōteņš tīvs. Meici mani, meistar, meici, es arī asu Sylajōņū mōls, kam pōri ī pļōves īzkaps un smaržōj sīna vōls. Meici un līc uz ripas, lai klīutu es pīna pūds, nu kura ceļaveīram byus nūsadzertīs gūds. Meici mani, meistar, meici, par ola žbana grīz, lai uznastu Raiņa bārnus septeībeīs debesis. Taisi mani, meistar, taisi, par svečturi taisi nūdīn, lai voska sveču līsmes kai bites caur tymu skrīn. Jo vari, par vāzi meici, un zībīni cauri laid, plauks leīgovai naktīneica kai kōzu vaiņuks un smāids. Un jo tev pavysam nīks vairs atlīcs nu mōla, lai grīžas tod sviļpaunīks Jašas laīčiņu mōlā. Kaidš pūiškins voi meīteite raudzeīs pi mutīs mani līkt, kaut varātu reiz muna sīrds par tovu dzīmī un tovu osoru tikt.

JŌNS GURGŌNS

CEPLA ATVĒRŠONA

1999. goda 3. jūli

*Jys nabeja varūņš un nabeja arī glāvs,
Jys beja vīnkōrši Paulāntāvs.
Vysu myužu kas syurā dorba vadejis
Un nu Latgolas mōla eīstūs breīnumūs radejis.
Sviļpaunīkus, krūzes, vāzis, svečturus.
Ar šīm traukīm varātu nūklōt jō septeņus hektarus.
Paulāntāvs meīļōja sovu zemeiti,
Jō mōkslai nabeja celī nameiti
Ni uz Žnevu, Berni un Parīzi.
Jō teicīņš: dareisim, vīnmār dareisim.
Paulāntāvam keramīka beja tyva jo tyva,
Jymā jys pasaulā mōkslas izstōdēs zalta medali gyva.
Paulāntāva mōkslai arī tagad nav rimšonas,
Lai pagōjuši vairōk kai symts godi nu jō dzīmšonas
Jū jūprūjom atzeīst un pazeīst pasauli daudzī,
Jō aizsōktū dorbu turpynōj jaunū keramīku draudze...
Šudīn Jasmuižā gūdynōj Paulāntāvu,
Ni varīni, nī arī glāvu,
Bet kai vysas Latgolas keramīku patriarhu,
Kai svātumu lelu, kai mōla mōkslas arku.
Šudīn Jasmuižā Paulāntāvam blokus stōv Rainis,
Obu devize beja: mainīs, uz augšu jel mainīs.*

LATVIJA — NŪVODU VAĻSTS?

Sākums 2. lpp.

Konkretāk. Mes uzskotom, ka nūvodūs jōir vālātai varai. Rajonu teritorijas ir vēlēšonu apgoboli un teik nūdrūšynōta proporcionala tūs pōrstōveiba Dūmē. Tei sastōvātu nu 21 dūmnika. Zemes dūmes vēlēšonas nūtyktu reizi četrūs godūs un jū ivālātu nu zemes teritorijā dzeivōjušim pilsōnim.

Nōkamais. Satversme jōpapyldyno ar vysmoz divom sadaļom: par pošvaļdeibom, vaļsts pōrvaļdi un par vēlēšonom. Jo palikam pi proporcionālōs sistemas, tod, myusuprōt, nateik pōrstōvāti vīteji idzeivōtōji taidā leimini, kaidā tim jōir pōrstōvātīm.

— Prūti, vara par tōlu?
— Šūbreid ir pōrstōvātas politiskōs partijas. Vyspōrnacionālō pōrstōveiba. Nav konkrētōs pōrstōveibas. Munuprōt, lai nabyutu galejeibu, jōbyut jauktai vēlēšonu sistemai. Šūbreid tā it kai apgobolu pōrstōvi nabyut nav vīteji, bet reidzinīki. Popularas politiskōs personas, kurom myusu pusē pat sakņu nav.

Tōjōk. Patlobon rajonu leimini myusim traucej tys, ka navarom panōkt pinōceigas saites ōrēmēs ar identiskim regionim. Jo tā regionu lelums naatbylst myusu rajonu lelumam. Tys nūzeimej, ka navarom pinōceigi izstrōdēt kūpeigus projektus, pisadaleit Eiropas fondu finansējumu programmōs. Idiotisms ir tys, ka vysas šōs naudas vyrzōs centralizāti — caur Finanšu ministriju. FM grib — lik vizu, grib — nalik. Mes šūbreid asom tik atkareigi, ka nav saprūtams — kū gribom panōkt šamā vaļsti? Lai te palyktu »tukšas vītas«? Cylvāki bāg.

— Kai jyusu sistema vaļsti pasorgēs nu turpmōkas birotizācijas?

— Leidz ar funkciju pōrdaleišonu storp centrālū un vīteju varu, centralais aparats automatiski sasamozynōsīs. Sasamozynōsīs ministriju, departamentu skaitis Reigā. Veidojūtīs apgobolim, paradama specialistu un idzeivōtōju reemigracija nu Reigas uz nūvodu centrim. Preteji tam, kas nūteik šūbreid.

— Pīaug vītejuš irēdņu skaitis.

— Byutiski napīaug, jo irēdni Reigā — tā jau narisyvoj problemas. Jūs problema — tā ir »naikdiniški«, napraktiski mērki. Nūvodim pōrjamūt lelu daļu nu centra praktiskōm funkcijom, ik birokrats nūnōks tyvōk vītai, kur rit realō dzeive. Lelā mārā zuss spēja imitēt darbeibu, imitēt pīmarōteibu sovam krāslam, prof-

sionalitati. Par tū jōsapricojo.

— Skaidrs, ka objektīvōs situācijas dēļ navarat plynvērteigi dareit sovu dorbu rajonā. Bet voi nūteikti jōmaina varas sistema? Voi napīteik ar precizu funkciju un atbiļdeibas sadali storp pošvaļdeibom un centru?

— Kū nūzeimej tikai funkciju sadaļa? Leidz ar funkciju deleģeišonu tōm leidza jōdūd nauda. Jo teik dūtas na tikai funkcijas, bet ari leidzekli, tod uzreiz palik mozōk varas centrā. Kungim tū nasagrib zaudēt. Lyuk, šytai. Tōpēc tys ir konstitucionals varas sistemas maiņas, navys »saruņōšonas« vaicojums. Es sovukōrt nagribu, lai te byutu kryumm aizaudz nūvods. Turklōt — mes te naasom nikaida atpalykuse vīta. Myusu nūvods ir bogōts. Ari ar intelektu.

— Bet leidzkū latgališi voi kaidis cyts nūvods gribēs nūvoda pošvaļdeibu, sōksis runas par separatismu.

— Jo vīns ūtrs demagogs pōrmat myusim nūsadorbōšonu ar separatismu, tod maņ uzreiz nōk prōtā Mikeļa Bukša saceitais: separatisms — tys ir tik ciši saisteits ar vōrdu »kolonialisms«, ka tā it kai naškīrāmī dveipu brōli. Taitod — tys cylvāks, kurs ar sovu muti soka, ka asom separatisti, teic, ka ir ari kolonizātōji. Voi nu jys pats tūs pōrstōv, voi kaidis cyts, kam vajaga runōtōju muti.

Mes nagribim byut separatisti. Bet mes gribim panōkt, lai Latvijas regionūs byutu leidsvorōta atteisteiba. Jo leidz šai dīnai nūteik laupeišona. Nav runa tikai par Latgolu, bet par vysim Latvijas laukim. Es sovulaik rēkinōju, ka Bolvu rajonā, skaitūt uz vīnu idzeivōtōju, kapitaliģuldejumi, investācijas ik godu ir daudz mozokas nakai vīdejī vaļsti. Ik godu rajons atpalik iģuldejumu ziņā par vairōkim miljonim latu.

Cik ilgi? Un kū dareit? Atbrauc te vysaidi, soka: o, jyusim te labi, mōjeņa uzcalta. Mes sokom — tei mōjeņa uzcalta par kapeikom, jo lati aizit prūjom. Tī poši meži... Un tai jebkurā nūzarē. Centrs pats navar leidzēt te radeit dorba vītas. Bet ari myusim naļau tu dareit.

— Kai jyus cerat panōkt sova projekta izadūšonūs? Centralō vara, kura, uz sevi apmīrinōta, ceņssis jū »nūlik plauktā«?

— Myusu projekts ir recepte, kai panōkt, lai vaļsts atsateistōs kotrā vītā. Tei ir Eiropas pīredzē un myusu napicišameibā jīmta recepte.

Jo tiktōl aizis, ka Eiropa poša pasaceis Latvijai — jyusim vajaga nūvodu sistemu, byušu gondareits. Latvijai nav cytu izredžu. Tei byus spēja maineit varas sistemu. Jo dūmoj isastōt Eiropas savineibā.

»JAUŅĀ AVĪZE«,
1998. goda 12. novembris

PĪTERS GLEIŽDĀNS

«CYLVĀKA DZEIVEIBAS DAĻA

ir saule un zideišona» — roksta myusu tautite un amerikanite, dzejneica un literaturzynōtneica Paulina Zalāne sovā dzejas grōmotā «Cylvāka ceļš» (LKC izdevnīceiba Rēzeknē, 206 lpp., mōkslineica Marija Skutāne-Neca (Netz)).

P. Zalānes talants atsaklōjis jau 9 godu vacumā, vūicūtīs dzymtō cīmata Stīrnīnes pogosta skulā. Publicētīs trimdas latvišu periodiskajūs izdavumūs isōce 1956. godā. Dzeives uztere mitnes zemēs (Vōcijā 1944, ASV nu 1951), filologijas studijas Minesotas universitatē, magistres disertacija «Dainu īspāids sūmu Kalevalā» ir rodūšō dorba atziņu pamatnūstōdne. Intelektuālō dorba kvalitati izsoka zynōtniskō pētnīceibas latvyskōs identitates un mōkslinīciskōs radeišonas procesūs.

Krōjumā «Cylvāka ceļš» vairōkas sadaļas: zeme, zideišona, klejōjumi «De Profundis», breiveiba, apkūpōta autores ōrēmēs topusī dzeja. Tīmā izskaņ gon reibynūša dzeives aplycynōjuma izjyuta, gon cylvāka dzeives problēmu īzgaismōjums myužveibas perspektīvā. Dzejneicas rodūšō metode — dūmas skaidra izkristalizēšona un akcentēišona ar poezijas izteiksmes myusdīnīgajim leidszeklim, bez strofiskī reglamentātim pantim, formā veidoj sovu originalū poetiskū skatejumu un skanējumu.

P. Zalāne atzeist, ka «raksteit varu tikai tod, kod atsabreivōjūs nu

«pasauļa», atsa-grīzūs sevi» (197. lpp.). Vislektore un dzejneica roksta: «Lelōkais gondarejums ir dorbs Rēzeknes Augstskulā, kur asu lasejuse lekcijas Rītumzemu literaturā un goreiga satura kursūs. Tys ir myuža sapyna pīpīldejums — vūicēt sovas zemes jaunīšus, tūs, kuri sovu dzeivi un dorbu atdūs Latvijai» (197. lpp.).

Tōpēc lykumsakareigi ir Paulina Zalānes-Valēnas dzejūlu krōjuma «Cylvāka ceļš» atvēršonas svātī (27. majā) Rēzeknes Augstskulas Baltu filologijas pētnīceibas centrā.

Dzejneicas spylgtōs dūmas, asociaciju plyusmas, tālaineibas saista jōs nūvodneici, varaklōniti, Amerikas gleznōtōju un talanteiģu grafiki Mariju Skutāni-Necu. Krōjuma autore un mōkslas magistre īlustrātōja drūši skotōs un mōkslas volūdā īzasokōs par Latvijas nōkūtīni. Liriskā pulsacijā sasauca obu rodūšūs personeibu daiļrade, dzeives romantiskō uztere

un dzeivesziņa. M. Skutānes-Necas virtuozēs ūtas temperamenteigi vīdētōs īlustrācijas, tūs liriskais tāls grafiskajōs kompozicijōs īzaug nu myužveibas, sovā skaidrajā sirdsbolsā īzemei pozitīvōs emocijas cylvāka dzeives ceļā.

Ōrēmēs topušōs grafika un dzeja pōrlycynūši īit myusu kulturas aprītē. Pateiceibā Paulīnai Zalānei šyupeļsvātkūs (21. augustā) vēlēsim vysim vajadzēiģū jōs rodūšū zideišonai!

Attālā: Marijas Skutānes-Necas sadaļas «Zideišona» titulzēimējums.

JŌNS BROKS-EISĀGS

KOD RIMSĪS IZŠKŪBEITŌJI

Byut voi nā «Zemturam» atkareigs nu jō laseitōju daudzuma, bet eisais abonentu saroksts nikō loba nasūle, lai gon laikroksta pasyuteišonas cena ir simboliska. Golvonais īmeslis jōmeklejs blokussapstōkļūs.

Pagōjušajā godā uz Talsim ceļōja maņ zynomi četri laikroksta eksemplāri un ar vīnu, kas šūgod vairs napasyuteja «Zemurī», maņ beja saruna. Jys ir Talsūs populars cylvāks, pedagogs, sabīdrisks darbinīks Ontons Kivlinīks. Vaicojūt, kōpēc jys šūgod napasyuteja «Zemtura», atbiļde beja tyeuiteja un skaidra: «Īmeslis ir preteiģō jaunō latgaļu raksteibas ortografija!» Tōjōk jys turpynōja: «Es pats asu nōcis nu Latgolas, nu Vōrkovas, muna sīva Helena ir preilite. Pymajā Latvijas breivvaļsts laikā beju «Zidūņa», «Sauleites», «Latgolas Vorda» laseitōjš, vōcu okupācijas laikā — ari «Latgolas Bolsa» un «Olūta». Maņ nikaidu antipatiju pret sovu tāvu volūdū nabeja. Bet ka līta aizit tik tōli, ka bez skaidras un pōrlycynūšas vajadzēibas latgališu raksteibas ortografija jōpōrsamōca nu jauna, tod tys cytaidi īnteresantū «Zemurī» padora preteiģo. Likās, ka

ortografijas reforma ir tikai gudkōreibas apmīrinōšonas elements un vīnnūzeimeigi, slyktā nūzeime». Tik tōli beja Ontons Kivlinīks.

Jo runa ir par gudkōreibu slyktā nūzeimē, tod, kai dzeive pīroda, tei ir lela nalaime. Jau 1999. goda «Zemurī» Nr. 6, tīši runojūt par ortografijas «izškūbeišonū» (P. Zeiles termins) publicētajā Adolfā Bōrbaļa rokstā «Pret Oskara Šeiksta revizionismu» autors miņ pīmāru, ka Romas imperators Nerons vēl pirms Kristus dzimšonas, lai kliutu slovons, aizdadzynōja Romu. Voi tēpat Gulbinē myusu dīnōs kaidis izdzimtenis sadimōja tikt pi slaves, slapkavojūt bārnu.

Taidai cylvāku naattaisnojamai reiceibai var byut ari cyti īmesli, pīmāram, naleidsvorōtas prōta spējas. Atmiņā ir tōlais 1976. goda 9. novembris, kod Talsūs Tautas augstskulas mōceibōs klausejamēs psihoterapeita Vītola lekciju «Īdvasma un pošīdvasma». Lektors mīnēja, ka ir cylvāki ar taidom naleidsvorōtom gora spējom, ka jys var atcerētīs, kaidā kōrteibā nūsaukti desmit desmitciparu skaitli vai nakliudeigi dažu sekuņžu laikā nūsaukt trejs-

ciparu skaitli kvadratā, bet navar saprast, kai ōrlauleibā var pīdzimt bārns. Lektors gon pībylda, ka šymā gadejumā ir nādauz pōrspeilāts, lai starpeiba byutu lobōk saprūtama. Te var pīlaist varbyuteibu, ka myusu latgaļu ortografijas «škūbeitōjim» var byut leidszeigas problemas.

Sō goda «Zemtura» 4. numerī (29. janvars) nūdrukōts filologijas zynōtnīka profesora Pītera Zeiles plašōks roksts «Vēlreiz par Latgolu, latgalismu», kuru autors pats apzeimoj kai »realpesimistiskas pōrdūmas«. Mynātō roksta nūzeimeigums nav pōrvērtējams, ar tū cinejamais autors vysus jaunōs ortografijas īzgudrōtōjus un aizstōvus, laika pōrbaudi īzturējušōs ortografijas škūbeitōjus, kai myusu dīnōs parosts saceit, īsādynōjis palti. Na jau uz reizi slapna sādām vīta atsvaidzynoj golvu logiskai dūmōšonai un tymā pošā laikā dūmoju, ka »jaunizcapti filologi, popularitates maktlōtōji, konjunkturisti« (Eduarda Kozlovskā (juniora) termins) nāsaidrūšinōsīs roksta autoru un Latgolas kulturas vēstures pētniku Tadeušū Puisānu, uz kura argumentim atsauca Pīters Zeile, nūsaukti par diletantu, konjunkturistu vai kai cytaižōk.

Jo ōtrōk beigsīs ōkšteišonēs ar latgaļu ortografijas reformu, jo lobōk. Diz voi «reformatōrim» atsarassis tik daudz gūda prōta atsateit, ka jī nav rēkinōjūsīs, ka vacō ortografija ir nūsastyprinōjuse tautā, īzturējuse laika pōrbaudi un jymā publicētais sytmim grōmotu gon dailliteraturā, gon goreiga satura (bazneicas) izdavumi.

Nūbeigumā vēl atgōdnyōšu jau īpriķš pīminātō zynōtnīka Tadeušā Puisāna vēlēšonūs latgaļu ortografijas reformas sakarā: «Nataisit Latgolu smikleigu, Latgola cituse jau dizgon!»

SPAITĀNU ROMONS

MŌKSLA

Labi spēle myusu Leons — Dzīd jō rūkōs akordeons; Smejīs, raudī, a koč mērsti — Redz, kū īspēj veikli pērsti!

Prūt niu muna meita čyrka Īt uz operu nu cyrku, Jo es aizitu uz «Faustu» — Tikai žōvōtūs un snaustu.

Mōkslas litu galerija Jaunōs gleznas izstōdeja: Tovu gordu naturmontu — Veina butele ar tortu!

Rudiņš ainova ar vystu Pōrsteidz kotru žurnalisti: Vaibstōs recenzenteņš Jurka, Par kū vysta, a na kurka?

Sīva, gols reiz gōjumim Uz tim mēginōjumim! — Obi sēdēja tā mōjōs, Ni ar vīnu nasagōjōs...

TAMĀ DĪNĀ, kod vēru mōjeiģōs un teirōs skulas durovas, direktore Vaira Vucāne beja Reigā. Uz eisu sarunu laipni pikrita jōs vītneica mōceibu un ražōšonas dorbā Biruta Podskočija, Daugavpīļs Pedagogiskōs universitates absolvente ar treju godu pedagogiskō dorba stažu.

Tūbreid skulā beja 117 audzēkni, pamos dēļ profesionalas mōceibu īstōdes. Bet tam beja ari sovi plusi, jo var īpazeit vysus, zynōt jūs dzeives stōstus un ar kotru strōdēt īndivīduali.

Klasēs beja ap divim sytmim audzēkņu, skulā ir piļsātas pošvaļdeibas pōrziņā.

— Šūgod absolvēja 38 audzēkni, — stōsteja B. Podskočija, — 15 nu komercgrupas ar mōceibu īlgumu 3 godi, reklamas agentū un grōmatvedēibas darbinīki, 12 grōmotvēži ar mōceibu laiku 1 gods, un 11 pōrdevēji sagōdnīki. Absolventi poši meklej gon prakses, gon ari vējōk dorba vītas.

Nu skulas beidzējim 1998. godā (jūs beja 44) deveni klīva par augstskulū studentim, seši mōceibas turpynōja koledžos, 2 — cyta veida skulās, 22 īsakōrtōjōs dorbā un pīci palyka bezdarbnīkūs. Var saceit, ka absolventi atrūn vītu dzeivē, ari piļsātā, lai gon jūs vairōk gaida pogostīs.

Pedagogi gondareitī, ka pastōv leigumi ar vairōkom mōceibu īstōdem,

kur Preiļu orūdyduusskulas beidzējus vūicētīs pījam uz atestatu konkursā: Reigas uzjēmējdarbeibas koledžā, Līpōjas mōceibu zynōtniskī tehniskajā kompleksā, Reigas Tehniskōs universitates Ekonomikas koledžā un Republikas rehabilitaciju centrā, Jyurmolā ar sovu biznesa specialitāšu mōceibu centru un Augstōkajā profesionalōs īzgleiteibas skulā.

— Varom ari drusku pasalīleit, —

INTA BAIBA

ORŪD-VYDUSSKULĀ

turpynōja pedagoge, — Reigas uzjēmējdarbeibas koledžas direktors saceja, ka myusu koledžas lobōkais students ir jyusu skulas absolvents Valdis Pusvācietis. Ari Reigas TU

«ZEMTURA» PATEICEIBA

vysim, kas jū paraksteja nu goda sōkuma un vēl tagad tū dora, lai ari izdevējam naizādūd nūdrūšynōt regulāru iznōkšonu ik nedēlas. Tys laikam tod ari ir vīns nu īmeslim, kōdēj tik moz abonātōju, bet dēļ tā sovukōrt ari nav leidszekju samaksōt par salikšonu un drukōšonu. Paldīs Latvijas Kulturkapitāla fondam, ar kura atbolstu varējom īzūt 12 numerus. Tagad dažīm laidīnim par sponsorim klīvuši myusu ōrēmē draugi. Paldīs ari tim nasavteigajīm autorim, kuri, nasaverūt uz vysu, turpynoj raksteit. Leidz ar tū avize nazaudej satura ziņā. Jo myusim izadūtūs nūkōrtēt uz drūšim pamatim finansialū pusī, byutu lelyski...

Ar cīnu un loba vēļējūmīm Jyusu «Zemturs!»